

№11(11) 2024

Шнабат

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ ЖОҒАРЫ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕЙІНДІ ҚАЖЕТ
ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРМЕН
ЖҰМЫС АЛГОРИТМІ

БАЛА ҮШІН ОЙЫН НЕНІ
БІЛДІРЕДІ?

ЧТО ЗНАЧИТ ИГРА
ДЛЯ РЕБЕНКА?

БАЛАЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ МҮДДЕЛЕРІ ҮШІН / ВО ИМЯ И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

**ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ
КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!**

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен Telegram мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде BalaQorgaubot2.0** телеграмм-боты **іске қосылды.**

**ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ
АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!**

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** телеграмм-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ
БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА!
**ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ,
СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!**

БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ
ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ!
**ПРОСТО ПОЗВОНИ
ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!**

**АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172)
74 25 28**

ҚЫМБАТТЫ ОҚЫРМАҢДАР!

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАҢДАР!

Қазақтың «Қараша келеді, жақсылыққа бақса бетегеден биік, жусаннан аласа келеді, жамандыққа бақса қары мен жаңбыры таласа келеді» дейтін айы осы ай.

«Қараша келмей, қар жаумас» дейді халық. Қар қарашаның алғашқы күндерінде түсіп, ерімей жатып қалса, қыс ұзақ болады деп болжаған. Осы айда бет қаратпайтын суық жел соғады, оны ел арасында ықтырма жел деп атайды. Қараша – күздің соңғы айы. Жердің оты кетіп, бет-бедері қоңырқай тарта бастайды. Ай атының «қараша» деп атауы да осыған байланысты. Қарашада

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Если вы чувствуете дыхание зимы, которая подбирается все ближе, – значит, настал ноябрь, и календарь «доживает» осень. Это весьма своеобразное время: не угадать, в каком настроении оно наступит, будет приветливым или капризным...

Ноябрь – достаточно суровый и холодный месяц. Но, видимо, в этом и кроется его истинное предназначение – подготовить нас к зиме. Недаром ведь говорят, что ноябрь – сентябрю внук, октябрю – сын, а зиме – родной брат. Прозрачный и немного морозный ноябрь – это первое дыхание зимы, по-

қар түсе бастайды, мұны халық «қарашаның қары» дейді. Қараша – күздің ақырғы айы, оны қауыс деп те атаған. Күздің көптеген амалының бірі – «Бозқырау». Ол – қыстың алғашқы белгісі. Бұрынғы жұлдызшылар осы амалға қарап, алдағы қыстың қас-қабағын, барысын байқаған. «Бозқырау» нағыз қыраудың өзі, суықтың көзі.

Қараша, желтоқсан мен сол бір-екі ай

Қыстың басы бірі ерте, біреуі жәй.

Ерте барсам жерімді жеп қоям деп,
Ықтырмамен күзеуде отырар бай.

Абай

Құнанбайұлы

Күздің соңғы айы адамдарға көптеген жылы және жағымды сәттер сыйлайды. Ал қыс болса, табалдырықтан аттап, өз билігін толыққанды жүзеге асыруға асығады. Бұл кезде жер мен ағаштар қар жамылып, таңертеңгі аязда күмістей жарқырайды. Мұның да өзіндік сұлулығы бар, өйткені ақ түс – жаңа, әлі белгісіз нәрсенің бастауы. «Таза (ақ) парақтан бастау» деген тіркес бекер айтылмаған. Бұл жеңілдік пен балғындық, тазалық пен бейбітшіліктің және тыныштықтың бейнесі.

Қараша айы – керемет, рухани мерекелердің уақыты. Олар мемлекеттік деңгейде аталып өтпесе де, бұл әрқайсымызды мәңгі рухани құндылықтар туралы ойлауға мәжбүр ететін күндер...

Бұл мерекелердің алғашқысы 13 қарашада атап өтілетін – Дүниежүзілік мейірімділік күні. Оның тарихы 1997 жылы Жапонияда саяси және діни байланысы жоқ ерікті Дүниежүзілік мейірімділік қозғалысы құрылған кезде басталды. Еріктілер бірлестігінің ресми декларациясында «біз мейірімді және жанашырлыққа толы әлем құруға тырысамыз» делінген.

20 қарашада Дүниежүзілік балалар күні атап өтіледі.

Мерекелік күндер тізімін 28 қараша – Аналар күні аяқтайды.

Бұл күндердің барлығы адамның басты қасиеттерінің бірі – мейірімділікпен байланысты. Бүгінде көптеген адамға сол жетіспейді... Біз білімді, мобильді және креативті болуды талап ететін жоғары дамыған цифрлық дәуірде өмір сүріп жатырмыз.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауында: «Қазір интернет ғасыры. Теріс ақпараттың үлкен ағыны қазіргі ұр-

следний рисунок осени. Это время естественного затихания, сбавления темпов и оборотов, период очередной ревизии чувств, пересмотра желаний...

Последний осенний месяц может подарить много теплых и приятных моментов, ведь теплый плед, горячий чай и домашний уют еще никто не отменял...

Последний осенний месяц... Зима уже на самом пороге и пока еще терпеливо ждет своей очереди, чтобы вступить в права полномочной и всемогущей хозяйки. Но уже все чаще земля и деревья покрываются снегом, а по утрам искрятся серебристым инеем. И в этом тоже есть своя красота, ведь белый цвет – это начало чего-то нового, пока еще неизвестного. Не зря существует выражение «начать с чистого (белого) листа». Это и олицетворение легкости, свежести, чистоты, мира и покоя.

Ноябрь – это и время замечательных, душевных праздников. И пусть они не являются государственными, не отмечаются со всенародным размахом. Но это даты, заставляющие каждого из нас задуматься о вечных, непреходящих ценностях, благодаря которым мы остаемся людьми...

И первый в ряду этих праздников – Всемирный день доброты, который отмечается 13 ноября. Его история началась в 1997 г., когда в Японии было создано волонтерское Всемирное движение за доброту, не имеющее политической и религиозной принадлежности. Как говорилось в официальной Декларации объединения добровольцев, «мы будем стремиться создать более добрый и более полный сочувствия мир».

20 ноября отмечается Всемирный день ребенка.

И завершает эту праздничную череду 28 ноября – День матери.

Все эти даты так или иначе связаны с одним из главных качеств человека – добротой. Сегодня многим ее не хватает... Ваши руки теплы, у кого-то они замерзли. Кто к кому приблизится первым?

Мы живем в век высокоразвитых цифровых технологий, который требует от нас быть образованными, мобильными и креативными. Президент Касым-Жомарт Тоқаев в ежегодном Послании к народу Казахстана отметил:

пақтың санасын уландыруда. Жалған мағыналар мен қысқа мерзімді құндылықтар жаппай таралуда. Бұл өте қауіпті үрдіс...»

Балалардың ақпараттық қауіпсіздігі мен цифрлық сауаттылығын арттыру, кибербуллингке қарсы күрес, контентті іріктеу, интернет-алаяқтықтан қорғау және виртуалды кеңістікте қауіпсіз мінез-құлықтың практикалық дағдыларын қалыптастыру мақсатында «**Өркен**» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты жалпы орта білім беру ұйымдарының оқушылары үшін **республикалық «Қауіпсіз интернет» бейнероликтер байқауын өткізуде.**

Байқаудың мақсаты – балалар мен жастардың интернетті пайдалануға саналы және қауіпсіз көзқарасын қалыптастыру, интернет қауіп-қатерлерінен қорғану дағдыларын дамыту және медиасауаттылықты арттыруға ықпал ету.

Байқау сыни ойлауды дамытуға, киберқауіпсіздік туралы хабардарлық деңгейін арттыруға және оқушыларды, олардың ата-аналары мен педагогтерін қауіпсіз онлайн-орта құруға тартуға бағытталған...

Бізде көптеген жаңа жоспарлар, шығармашылық идеялар мен қысқа және ұзақ мерзімді мақсаттар бар. Алдымызда қазақстандық балалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету, оларды толыққанды дамыту, тәрбиелеу және оқыту үшін барынша қолайлы орта құру бойынша көптеген жұмыстар күтіп тұр.

Отанымыздың бақытты болашағы үшін алдағы уақытта да бірге жұмыс істейік!

*«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-практикалық
институты
коммерциялық емес акционерлік
қоғамының президенті*
**Есенгазы Нуртолеуович
Имангалиев**

«Сейчас век интернета. Огромный поток негативной информации отравляет сознание современного поколения. Массовое распространение получают ложные смыслы и недолговечные ценности. Это очень опасная тенденция...»

В целях повышения информационной безопасности и цифровой грамотности детей, борьбы с кибербуллингом, фильтрации контента, защиты от интернет-мошенничества и формирования практических навыков безопасного поведения в виртуальном пространстве «**Национальный научно-практический институт благополучия детей «Өркен»** проводит **Республиканский конкурс видеороликов «Безопасный интернет»** для учащихся организаций общего среднего образования.

Цель конкурса – сформировать у детей и молодежи осознанное и безопасное отношение к использованию интернета, развить навыки защиты от интернет-угроз и способствовать повышению медиаграмотности.

Конкурс направлен на развитие критического мышления, повышение уровня осведомленности о кибербезопасности и вовлечение школьников, их родителей и педагогов в создание безопасной онлайн-среды...

У нас много новых планов, креативных идей, краткосрочных и долгосрочных целей. Впереди много работы по обеспечению защиты прав и законных интересов казахстанских детей, созданию максимально комфортной среды для их полноценного развития, воспитания и обучения.

Давайте все вместе и дальше трудиться во благо счастливого будущего нашей Родины!

*Президент Некоммерческого
акционерного общества
«Национальный
научно-практический институт
благополучия детей «Өркен»*
**Есенгазы Нуртолеуович
Имангалиев**

МАЗМҰНЫ содержание

ОҚЫРМАНДАРҒА / К ЧИТАТЕЛЯМ

3

ПЕДАГОГТЕРГЕ / ПЕДАГОГАМ

ЖОБА – ҮЛКЕН БОЛАШАҚҚА ЖАСАЛҒАН ШАҒЫН ҚАДАМ
ПРОЕКТ – МАЛЕНЬКИЙ ШАГ В БОЛЬШОЕ БУДУЩЕЕ

8

**А. Даулетқызы,
СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ ЖОҒАРЫ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕЙІНДІ ҚАЖЕТ
ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРМЕН
ЖҰМЫС АЛГОРИТМІ**

**А. Даулетқызы,
АЛГОРИТМ РАБОТЫ КЛАССНОГО
РУКОВОДИТЕЛЯ С УЧАЩИМИСЯ,
ТРЕБУЮЩИМИ ОСОБОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВНИМАНИЯ**

БАЛАЛАРҒА БІР ҚАДАМ
НАВСТРЕЧУ ДЕТЯМ

17

**Е.М.Песина
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ
ТҮРҒЫСЫНДАҒЫ МЕКТЕПТІҢ
ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЕРІНІҢ
ҚЫЗМЕТІ**

**Е.М.Песина
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ШКОЛЬНЫХ
ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ
В АСПЕКТЕ
МЕЖДУНАРОДНОГО
ОПЫТА**

БІЛІМ ЖОЛЫНДА: ИНТЕЛЛЕКТІ ДАМЫТАМЫЗ
НА ПУТИ ПОЗНАНИЯ: РАЗВИВАЕМ ИНТЕЛЛЕКТ

25

**З. М. Садвакасова,
Р. Х. Ахмедходжаева,
ТРЕНИНГТЕГІ СТОРИТЕЛЛИНГ
АДАМНЫҢ РУХАНИ ДАМУЫ
МЕН ЖЕКЕ ӨСУІНІҢ РЕСУРСЫ
РЕТІНДЕ**

**З. М. Садвакасова,
Р. Х. Ахмедходжаева,
СТОРИТЕЛЛИНГ В ТРЕНИНГЕ
КАК РЕСУРС ДУХОВНОГО
РАЗВИТИЯ И ЛИЧНОСТНОГО
РОСТА ЧЕЛОВЕКА**

АТА-АНАЛАРҒА / РОДИТЕЛЯМ

АДАМИ ҚАТЫНАСТАР ӘЛЕМІ
МИР ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ

40

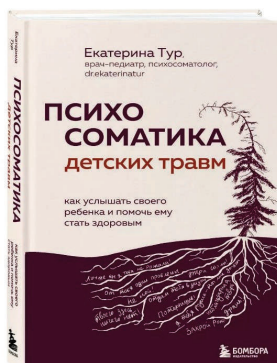
К.И Карева
БАЛА ҮШІН ОЙЫН НЕНІ
БІЛДІРЕДІ?

К. И. Карева,
ЧТО ЗНАЧИТ ИГРА
ДЛЯ РЕБЕНКА?

МАМАНДЫ ТЫҢДАЙЫҚ
ПОСЛУШАЕМ СПЕЦИАЛИСТА

49

БАЛАЛАР ЖАРАҚАТТАРЫНЫҢ
ПСИХОСОМАТИКАСЫ:
БАЛАҒЫЗДЫ ҚАЛАЙ ЕСТУГЕ ЖӘНЕ
ОНЫҢ САУ БОЛУЫНА
ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

ПСИХОСОМАТИКА
ДЕТСКИХ ТРАВМ:
КАК УСЛЫШАТЬ СВОЕГО
РЕБЕНКА И ПОМОЧЬ ЕМУ
СТАТЬ ЗДОРОВЫМ

БАЛАЛАРҒА / ДЕТЯМ

ИНТЕРНЕТ ӘРҚАШАН ДОС БОЛА МА?
ВСЕГДА ЛИ ИНТЕРНЕТ ДРУГ?

47

БАЛАЛАР МЕН АТА-
АНАЛАРДЫҢ
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ
НЕЛІКТЕН
ЖАСӨСПІРІМ КЕЗІНДЕ
НАШАРЛАЙДЫ?

ПОЧЕМУ ДЕТСКО-
РОДИТЕЛЬСКИЕ
ОТНОШЕНИЯ ТАК
ПОРТЯТСЯ
В ПОДРОСТКОВЫЙ
ПЕРИОД?

ЕСІНДЕ БОЛСЫН: БӘРІ МҮМКІН, БӘРІ ДЕ ШЕШІЛЕДІ!
ПОМНИ: ВСЕ ВОЗМОЖНО, И ВСЕ РЕШАЕМО!

54

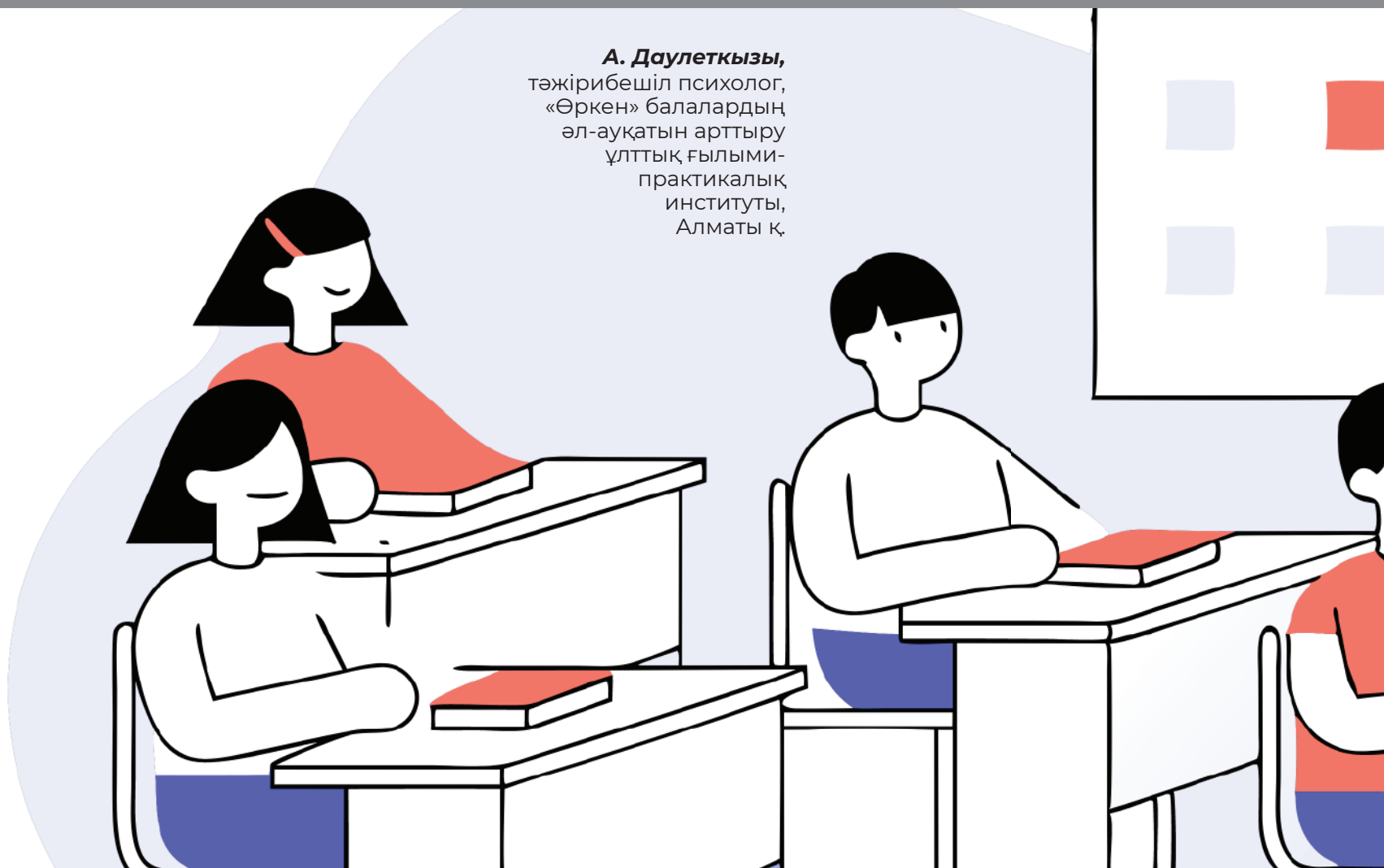
АҒАШ ҮЙРЕКТЕРДЕН
ҚАЗІРГІ
РОБОТОТЕХНИКАҒА ДЕЙІН:
АТЫ АҒЫЗҒА АЙНАЛҒАН
LEGO КОМПАНИЯСЫНЫҢ
ЖҮРІП ӨТКЕН КЕРЕМЕТ
ЖОЛЫ

ОТ ДЕРЕВЯННЫХ
УТОЧЕК ДО
СОВРЕМЕННОЙ
РОБОТОТЕХНИКИ:
НЕВЕРОЯТНЫЙ
ПУТЬ ЛЕГЕНДАРНОЙ
КОМПАНИИ LEGO

СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ ЖОҒАРЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕЙІНДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС АЛГОРИТМІ

А. Даулетқызы,
тәжірибешіл психолог,
«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-
практикалық
институты,
Алматы қ.

Балалар да, ересектер сияқты әртүрлі болады. Олардың әрқайсысы өзінің қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес даму жағдайларын, психологиялық-педагогикалық қолдауды, құрмет пен сүйіспеншілікті, түсінушілікті, отбасылық жылулықты және т. б. қажет етеді.

Мұғалімдер, әсіресе сынып жетекшілері «тәуекел тобындағы» «қиын»

А. Даулетқызы,
практикующий психолог,
Национальный
научно-практический институт
благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

АЛГОРИТМ РАБОТЫ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ С УЧАЩИМИСЯ, ТРЕБУЮЩИМИ ОСОБОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВНИМАНИЯ

балалармен туындайтын мәселелерге тап болады. Бұл – кейбір жағымсыз факторлардың әсерінен қиын жағдайға ұшыраған оқушылар. Балалар әдетте толыққанды даму үшін қалыпты жағдайлардың болмауына байланысты тәуекелге ұшырайды. Балалардың физикалық кемшіліктері, әлеуметтік және педагогикалық немқұрайлылық, қойайсыз, аз қамтылған және асоциалды

Так же как и взрослые люди, все дети очень разные. Для каждого из них требуются свои, адекватные его потребностям и возможностям условия развития, психолого-педагогическое сопровождение, уважение и любовь, понимание, семейное тепло и т. д.

Традиционно у педагогов, особенно у классных руководителей, возникают сложности с детьми «группы риска» – так называемыми «трудными» детьми. Это те учащиеся, которые находятся в критической ситуации под воздействием некоторых нежелательных факторов. Дети обычно подвергаются риску из-за отсутствия нормальных условий для их полноценного развития. Нежелательными факторами, которые воздействуют на детей с особенностями развития и обуславливают большую вероятность их неблагоприятной социализации, являются физические недостатки, социальная и педагогическая запущенность, проживание в неблагополучных, малоимущих и асоциальных семьях и т. п.

Дети, требующие повышенного педагогического внимания (ППВ) плохо адаптируются к школьной жизни, конфликтуют с окружающими, для них характерен низкий уровень учебной мотивации, познавательная пассивность, несформированность общеучебных знаний и специальных умений.

К детям группы ППВ относятся агрессивные учащиеся, которые зачастую становятся провокаторами и зачинщиками школьной травли, получившей современное название – буллинг и, к сожалению, широко распространенной в детско-подростковой и юноше-

отбасыларда өсуі және т. б. даму ерекшеліктері бар балаларға әсер ететін және олардың қолайсыз әлеуметтенуінің үлкен ықтималдығын анықтайтын жағымсыз факторлар болып табылады.

Жоғары педагогикалық зейінді қажет ететін балалар мектеп өміріне нашар бейімделеді, басқалармен қақтығысады, оларға оқу мотивациясының төмен деңгейі, танымдық пассивтілік, жалпы білім беру мен арнайы дағдылардың қалыптаспауы тән.

Жоғары педагогикалық зейінді қажет ететін топтың балаларына агрессивті оқушылар жатады, олар көбінесе мектептегі жәбірлеуді буллингті бастаушылар және арандатушылар болып табылады. Өкінішке орай, ол балалар мен жасөспірімдер арасында кең таралған.

ской среде. **Каждому классному руководителю необходимо:**

- ✓ составить план работы по профилактике правонарушений, в который обязательно должны быть включены индивидуальные и групповые профилактические беседы, родительские собрания, посещения на дому, педагогические диагностики и т. д.;

- ✓ вести дневник классного руководителя, в котором на каждого ребенка выделена отдельная страница, на которой фиксируется вся работа, проводимая с ребенком и его родителями.

Формы психологической работы с детьми:

- ✓ профилактические индивидуальные беседы;
- ✓ интервью;
- ✓ психологическое консультирование;

1-қадам. Оқушылардың қайсысы, қандай себеппен буллерлер тобына жататынын анықтау.

2-қадам. Бұл балалардың қандай жағдайда және отбасыларда тұратынын анықтау.

3-қадам. Осындай балалармен жұмыс істеу туралы өтініш беру үшін мектеп психологіне хабарласу (ол өз ұсынымдарын беруі керек).

4-қадам. Оқушының картасын жасау.

5-қадам. Жоғары педагогикалық зейінді қажет ететін топ оқушыларымен жұмыс формаларын анықтау.

Бұл мәселені нақты және логикалық қадамдық алгоритмді сақтай отырып, дәйекті түрде шешу қажет. **Әр сынып жетекшісіне:**

- ✓ жеке және топтық профилактикалық әңгімелер, ата-аналар жиналыстары, үйлеріне бару, педагогикалық диагностика және құқық бұзушылықтың алдын алу бойынша жұмыс жоспарын жасау;

- ✓ әр балаға баламен және оның ата-анасымен жүргізілетін барлық жұмыстар жазылған жеке парақ арналған сынып жетекшісінің күнделігін жүргізу қажет.

- ✓ индивидуальная психотерапия;
- ✓ групповая психокоррекция.

Алгоритм действий с ребенком-буллером

1) Изучение ситуации: индивидуальная беседа, выявление причин агрессивного поведения.

2) Диагностика нарушений.

3) Заполнение диагностической карты: наблюдения, анкетирование, диагностировать наличие отклоняющегося поведения ребенка.

Балалармен психологиялық жұмыс формалары:

- ✓ профилактикалық жеке әңгімелер;
- ✓ сұхбат;
- ✓ психологиялық кеңес беру;
- ✓ жеке психотерапия;
- ✓ топтық психокоррекция.

Буллер баламен әрекет ету алгоритмі

1) Жағдайды зерттеу: жеке әңгіме жүргізу, агрессивті мінез-құлықтың себептерін анықтау.

- 2) Бұзушылықтарды диагностикалау.
- 3) Диагностикалық картаны толтыру: бақылаулар, сауалнамалар, баланың девиантты мінез-құлқының болуын диагностикалау.
- 4) Алынған деректерді талдау.
- 5) Ауытқу себептерін анықтау.
- 6) Балалар, ата-аналар, мұғалімдермен жұмыстың негізгі бағыттарын бұзушылық түрі бойынша анықтау (оқу, мінез-құлық, өзін-өзі тану, қарым-қатынас және т.б. мәселелер).

Решать данную проблему необходимо последовательно, соблюдая четкий и логичный **пошаговый алгоритм**.

Шаг 1. Выяснить, кто из ребят относится к группе буллеров, по какой причине.

Шаг 2. Выяснить, в каких условиях и семьях проживают эти дети.

Шаг 3. Обратиться к школьному психологу для оформления запроса по работе с такими детьми (он должен дать свои рекомендации).

Шаг 4. Составить карту учащегося.

Шаг 5. Определить формы работы с учащимися группы ППВ.

- 4) Анализ полученных данных.
- 5) Выявление причин отклонений.
- 6) Определение основных направлений работы с детьми, родителями, педагогами по типу нарушения (проблемы в обучении, поведении, самосознании, общении и т. д.).
- 7) Планирование индивидуальной и групповой работы с детьми, родителями, педагогами – всеми участниками образовательного процесса.
 - ✓ Включение ребенка-буллера в совместную деятельность с другими детьми.
 - ✓ Включение ребенка-буллера в состав Ассоциации школьного самоуправления с выполнением обязательных функций и полномочий.
- 8) Реализация плана работы.
 - ✓ Применение в работе с детьми основных приемов психолого-педагогического воздействия.
 - ✓ Игнорирование проявлений агрессивности, не фиксировать на них внимание.
 - ✓ При работе с ребенком-буллером проявлять терпение, поощрять его за нормальное поведение.
- 9) Анализ динамики развития.
- 10) Корректировка программы развития.

Рекомендации для педагогов

➤ *Признайте проблему и покажите, что травля неприемлема.* Ошибкой будет называть участников травли по ролям и обсуждать их. Говорите о буллинге как о явлении, без имен. Дети часто не осознают, что именно они делают.

7) Білім беру үдерісінің барлық қатысушылары – балалар, ата-аналар, педагогтермен жеке және топтық жұмысты жоспарлау.

✓ Буллер баланы басқа балалармен бірлескен іс-шараларға қосу.

✓ бұл міндетті функциялар мен өкілеттіктерді орындай отырып, буллер баланы мектептегі өзін-өзі басқару қауымдастығының құрамына қосу.

8) Жұмыс жоспарын іске асыру.

✓ Балалармен жұмыс жасауда психологиялық-педагогикалық әсердің негізгі әдістерін қолдану.

✓ Агрессивтіліктің көріністерін елемеу, оларға назар аудармау.

✓ Буллер баламен жұмыс істеу кезінде шыдамдылық таныту, оны қалыпты мінез-құлқы үшін ынталандыру.

9) Даму динамикасын талдау.

10) Даму бағдарламасын түзету.

Мұғалімдерге арналған ұсынымдар

✓ *Мәселені мойындап, жәбірлеуге жол жоқ екенін көрсетіңіз.* Жәбірлеуге қатысушыларды рөлдері бойынша атап, оларды талқылау қате. Буллинг туралы атаусыз құбылыс ретінде сөйлесу керек. Балалар көбінесе не істеп жатқанын түсінбейді. Олар «біз оны мазақтаймыз», «біз осылай ойнаймыз» немесе «біз оны жақсы көрмейміз» деп айтады. Балалар ересек адамнан мұны істегенде осылай аталатынын және оған жол берілмейтінін білуі керек.

✓ *Жәбірлеуді топтың проблемасы ретінде белгілеңіз.* «Біздің топ ауырып қалды. Егер адам қолын таза ұстамаса, инфекция жұқтыруы мүмкін. Ал егер топ қарым-қатынас тазалығын қадағаламаса, ол зорлық-зомбылыққа ұшырауы мүмкін. Бұл өте қайғылы, зиянды және жаман. Бәріміз шұғыл емделейік!» – деп айтыңыз. Бұл тәсіл құрбандар, агрессорлар мен куәгерлер арасындағы қарама-қайшылықты жояды, өйткені олардың барлығы бір қайықта, мәселе де ортақ.

✓ *Бастауыш және орта мектеп жасындағы балалармен* «Гадкий утенок», жоғары буын оқушыларымен «Повелитель мух» мультфильмдерін немесе «Чучело» фильмін көріп, талқылауға болады.

✓ *Моральды қосыңыз.* Балаларды «топтық» қызбалықтан жеке саналы позицияға шығару, моральдық бағалауды қосу маңызды.

У них в голове: «Мы его дразним», «Мы так играем» или «Мы его не любим». Дети должны узнать от взрослого, что, когда они так поступают, это называется вот так, и это недопустимо.

➤ *Обозначьте травлю как проблему группы.* Скажите: «Наша группа заболела. Если человек не следит за чистотой рук, он может подхватить инфекцию. А если группа не следит за чистотой отношений, она может заболеть насильем. Это очень грустно, вредно и плохо. Давайте вместе срочно лечиться!» Такой подход снимает противопоставление между жертвами, агрессорами и свидетелями – они все в одной лодке, проблема-то общая.

➤ С детьми младшего и среднего школьного возраста можно посмотреть и обсудить «Гадкого утенка», с учащимися старшего звена – «Повелителя мух» или «Чучело».

➤ *Включите мораль.* Важно вывести детей из «стайного» азарта в личную осознанную позицию, включить моральную оценку.

Например, можно предложить оценить их вклад в болезнь класса под названием «травля». 1 балл – «Я никогда в этом не участвую», 2 балла – «Я иногда это делаю, но потом жалею», 3 балла – «Травил, травлю и буду травить – это здорово». Затем пусть все одновременно покажут на пальцах, сколько баллов поставили бы себе. Если это не подростки, «троек» не будет даже у самых отпетых агрессоров. Здесь важно не пытаться уличить детей в неправде, а, наоборот, сказать: «Я очень рад! Никто из вас не считает, что травить – это хорошо. Значит, нам будет нетрудно вылечить свой класс». Так моральная оценка травли становится не внешней, навязанной взрослым, – ее дают сами дети.

Конечно, если группа уже погрязла в насилии, конфронтация может быть более жесткой. Здесь можно попытаться обратиться к агрессору. Например, напомнить детям историю про Гадкого утенка и ее конец: утенок стал прекрасным лебедем, а птицы, которые травили его в детстве, так и остались злобными курами. Затем предложить каждому ребенку найти свою роль в этой истории.

➤ *Сформулируйте позитивные правила жизни в коллективе.* Конечно, сделать это должен авторитетный взрослый. Нельзя запретить детям прежние

✓ Мысалы, олардың «жәбірлеу» деп аталатын сыныптың «жәбірлеу» деп аталатын ауруына қосқан үлесін бағалауды ұсынуға болады. 1 ұпай – «Мен бұған ешқашан қатыспаймын», 2 ұпай – «Мен мұны кейде жасаймын, бірақ сосын өкінемін», 3 ұпай – «Мен уәбірледім, жәбірлеймін және жәбірлей беремін – бұл керемет». Содан кейін барлығы бір уақытта саусақтарымен қанша ұпай жинағанын көрсетсін. Егер бұл жасөспірімдер болмаса, тіпті ең жасырын агрессорларда да «үштік» болмайды. Бұл жерде балалардың өтірігін әшкерелеу маңызды емес, керісінше: «Мен өте қуаныштымын! Ешқайсың жәбірлеу жақсы нәрсе деп ойламайды екен. Демек, сыныбымызды емдеу қиын болмайды» – деп айту керек. Осылайша, жәбірлеудің моральдық бағасын ересекте емес, балалардың өздері береді.

Әрине, егер топ зорлық-зомбылыққа батқан болса, шиеленіс өршуі мүмкін. Мұнда агрессорға жүгінуге тырысуға болады. Мысалы, балаларға «Гадкий утенок» мультфильмінің немен аяқталатыны туралы айтыңыз: үйрек әдемі аққуға айналды, ал оны бала кезінде жәбірлеген құстар зұлым тауықтар болып қала берді. Содан кейін әр балаға осы оқиғада өз рөлін табуды ұсыныңыз.

✓ Ұжымда өмір сүрудің позитивті ережелерін тұжырымдаңыз. Әрине, мұны беделді ересек адам жасауы керек. Балаларға жаңа ережелерді ұсынбай, бұрынғыларын қолдануға тыйым салуға болмайды. Бұл дұрыс нәтиже бермейді.

Ол үшін не істеу керек? Балалармен бірге топта өмір сүру ережелерін тұжырымдау жеткілікті. Мысалы: «Бізде ешкім өзара қарым-қатынаста жұдырық жұмсамайды, бір-бірін қорламайды, егер екеуі төбелесіп жатса, қарап тұрмай, оларды айырады» және т. б.

«Келісімшартқа қол қою» деген керемет терапевтік әдіс бойынша жаңа ережелер үлкен қағазға немесе ватманға жазылады, содан кейін балалар оларға дауыс беріп, оларды орындауға міндеттеме алады.

Поң өзгерістерді сақтаңыз. Ұжымды біріктіру әдістерін үйреніңіз. Ойындар – балалармен жұмыс істеудің ең тиімді әдісі. Әр оқушының мықты жақтарын табыңыз – біреуі ән жақсы айтады, екіншісі сурет салады, үшіншісі ең әдемі гол соғады және т.б. Мерекелер, жарыстар,

способы реакций, не предложив других. Это не работает.

Что делать? Достаточно вместе с детьми сформулировать правила жизни в группе. Например: «У нас никто не выясняет отношения кулаками, не оскорбляют друг друга, не смотрят спокойно, если двое дерутся, – их разнимают» и т. д.

Есть замечательный терапевтический прием – «подписание контракта»: новые правила записываются на большом листе бумаги или ватмана, затем за них голосуют и каждый подписывается, обязуясь их выполнять.

➤ Поддерживайте позитивные изменения. Изучайте приемы сплочения коллектива. Предлагайте игры – это самый эффективный способ работы с детьми. Найдите сильные стороны каждого ученика – один лучше всех поет, другой рисует, третий забивает самые красивые голы и т. д. Праздники, конкурсы, походы и экспедиции – чем больше разнообразной и осмысленной деятельности, тем здоровее группа.

➤ Травлю легче предупредить, чем лечить. Самый простой и эффективный способ предотвратить травлю – дети должны столкнуться с тем, что авторитетный человек не принимает эту позицию. Проще говоря, если есть педагог, которого дети уважают, к которому тянутся и хотят ему понравиться, и если он сразу доносит позицию однозначного неприятия травли, ее не произойдет.

Невозможно бороться с травлей, не называя ее, ища оправдания и допуская виновность жертвы. Путь решения один

жорықтар мен экспедициялар – әр түрлі және мағыналы әрекеттер неғұрлым көп болса, топ соғұрлым тату болады.

Жәбірлеуді емдегеннен гөрі, алдын алу оңайырақ. Жәбірлеудің алдын алуы ең қарапайым және тиімді әдісі – балалар беделді адамның бұл ұстанымды қабылдамайтындығын көруі керек. Қарапайым тілмен айтқанда, егер балалар өздері құрметтейтін, оған ұнағылары келетін мұғалім болса және ол бірден жәбірлеуден бас тарту позициясын жеткізсе, жәбірлеу болмайды.

Жәбірлеу туралы айтпай, ақталып, жәбірленушіні кінәлау арқылы онымен күресу мүмкін емес. Шешімнің жалғыз жолы бар – беделді ересек адам жәбірлеуге жол жоқ екенін нақты айтуы керек! Жәбірлеудің ешқандай түріне, қандай да бір себептермен және кез келген адамға қатысты болуына жол жоқ.

Пәрине, егер ересек адам топтың бірлігі үшін жұмыс жасаса, рөлдерді, өзара қолдауды, қақтығыстарды сөзбен шешу әдетін ұстанса жақсы, - мұндай ұжымда жәбірлеу болмайды. Егер пайда болса, топтың өзі оны ересектердің араласуына дейін жояды.

Егер сіз жәбірлеу құбылысына тап болсаңыз, бұл жолды балалармен бірге жүріп, оларға жол табуға көмектесу маңызды.

Жәбірлеу жағдайын шешуде көмектесе алатын практикалық тапсырмалар

▪ *Қатысушылар әртүрлі рөлдерді ойнайтын рөлдік ойын: жәбірленуші, агрессор және бақылаушы.* Олардың әрқайсысы жағдайды өзгерту үшін қалай әрекет ете алатынын талқылаңыз.

▪ *Іс-қимыл жоспарын құру.* Жәбірлеу құрбаны үшін әрекет жоспарын жазыңыз. Ол жәбірлеу кезінде не істей алады? Көмек алу үшін кімге жүгіну керек? Оның өзіне деген сенімділікті қалпына келтіру қадамдары қандай?

▪ *Сценарийлер әзірлеу.* Жәбірлеудің мүмкін жағдайларын сипаттайтын бірнеше сценарий жазыңыз. Жәбірленушіні қорғау үшін әр жағдайға қалай басқаша жауап беруге болатынын талқылаңыз.

▪ *Ми шабуылы.* Топқа жиналып, сыныпта, мектепте қауіпсіз және қолдау атмосферасын қалай құруға болатындығы туралы идеяларға ми шабуыл жасаңыз. Барлық идеяларды жазыңыз.

▪ *Хат жазу.* Жәбірлеу құрбанын қолдағысы келетін бақылаушының

– авторитетный взрослый должен однозначно сказать, что буллинг неприемлем! Ни в каком виде. Ни по каким причинам. Ни над кем.

□ Конечно, хорошо, если взрослый работает на сплоченность группы, следит за ролями, взаимоподдержкой, привычкой решать конфликты словами, – в таком коллективе травля не возникнет. А если возникнет, группа сама ее искоренит до вмешательства взрослых.

Если вы столкнулись с явлением травли, важно пройти этот путь вместе с детьми и помочь им найти выход.

Практические задания, которые могут помочь в решении ситуации буллинга

▪ *Ролевая игра,* в которой участники играют разные роли: жертва, агрессор и наблюдатель. Обсудите, как каждый из них может действовать, чтобы изменить ситуацию.

▪ *Создание плана действий.* Напишите план действий для жертвы буллинга. Что она может сделать в момент травли? К кому обратиться за помощью? Каковы ее шаги по восстановлению уверенности в себе?

▪ *Разработка сценариев.* Напишите несколько сценариев, описывающих возможные ситуации буллинга. Обсудите, как можно по-разному реагировать на каждую ситуацию, чтобы защитить жертву.

▪ *Мозговой штурм.* Соберитесь в группе и проведите мозговой штурм

атынан хат жазыңыз. Хатта қолдау көрсетіңіз және көмек үшін нақты әрекеттерді ұсыныңыз.

- *Жәбірлеуге қарсы ақпараттық науқан.* Буллингпен күресу туралы фактілерді, статистиканы және кеңестерді қолданыңыз.

- *Буллингтің барлық қатысушыларына (жәбірленуші, агрессор, бақылаушылар) тигізген салдарын талқылау.* Бұл эмоционалды және физикалық денсаулыққа қалай әсер етеді?

- *Буллингке тап болған адамдарға көмектесу үшін ресурстар тізімін жасау (сенім телефондары, кеңестер, ұйымдар).* Оны басқа адамдармен бөлісіңіз.

- *Сенім ойыны.* Қатысушылар арасында байланыс пен өзара қолдауды нығайту үшін топта сенім жаттығуларын жасаңыз. Бұл сенім мен ізгі ниет атмосферасын құруға көмектеседі.

Бұл тапсырмалар буллинг мәселесін жеңілдетіп қана қоймай, оған қатысушыларға жанжалды жағдайларды шешудің тиімді әдістерін үйретуге көмектеседі.

Практикум

«Махаббат пен ашу» жаттығуы (10 мин.). Оқушыларға арналған нұсқаулық: «Сіз ашуланған адаммен сөйлесіп жатқаныңызды елестетіп көріңіз. Оған не үшін ашуланғаныңызды айтыңыз. Мүмкін ол уәдесін орындамаған немесе сіз одан күткен нәрсені істемеген шығар. Онымен іштей сөйлесіңіз, сондықтан оны ешкім ести алмайды. Сізді не ашуландырғанын нақты және тура айтыңыз (1–2 мин.). Ол адамға сізге не ұнайтынын және мүмкіндігінше нақты айтыңыз. Мысалға: «Қайрат, мен мектептен келгенде мені қарсы алып, қуана құшақтайтыныңды жақсы көремін» (1–2 мин.).

Топта сізді кейде кім ашуландыратыны туралы ойланыңыз. Сіз бұл адамға жақындағаныңызды елестетіп көріңіз және ол сізді неге ашуландырғанын нақты және тура айтыңыз (1 мин.). Осы адамға ойша қайта жақындаңыз және сізге не ұнайтынын айтыңыз (1 мин.).

Айналаңызға қараңыз. Бір-біріңізге мұқият қараңыздар. Жаттығу кезіндегі сезімдеріңіз бен эмоцияларыңызбен бөлісіңіз. Өз қиялыңызда не бастан өткергеніңізді айтыңыз».

Талқылауға арналған сұрақтар

- Сіз оған ашуланғаныңыз туралы басқаға айтпаған кезде өзіңізді қалай

идей о том, как можно создать безопасную и поддерживающую атмосферу в классе, школе. Запишите все идеи.

- *Написание письма.* Напишите письмо от имени наблюдателя, который хочет поддержать жертву буллинга. В письме выразите поддержку и предложите конкретные действия для помощи.

- *Информационная кампания против буллинга.* Используйте факты, статистику и советы о том, как справиться с буллингом.

- *Обсуждение последствий буллинга для всех участников (жертвы, агрессора, наблюдателей).* Как это влияет на эмоциональное и физическое здоровье?

- *Составление списка ресурсов для помощи людям, столкнувшимся с буллингом (горячие линии, советы, организации).* Поделитесь им с другими людьми.

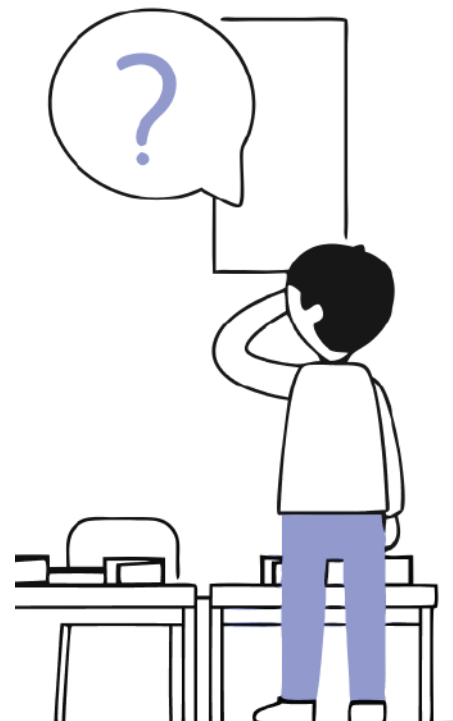
- *Игра в доверие.* Проведите упражнения на доверие в группе, чтобы укрепить связи и взаимоподдержку среди участников. Это поможет создать атмосферу доверия и доброжелательности.

Эти задания помогут не только осветить проблему буллинга, но и научить его участников эффективным методам решения конфликтных ситуаций.

Практикум

Упражнение «Любовь и злость» (10 мин.). Инструкция учащимся: «Представьте, что сейчас вы разговариваете с тем, на кого рассердились. Скажите этому человеку, за что вы на него рассердились. Может быть, он не выполнил своего обещания или не сделал того, что вы ожидали от него. Поговорите с ним про себя, так, чтобы никто не мог это услышать. Скажите четко и точно, что именно рассердило вас (1–2 мин.). Скажите человеку, с которым вы разговаривали, что вам в нем нравится, причем как можно конкретнее. Например: «Қайрат, мне очень нравится, что, когда я прихожу из школы, ты бросаешься мне навстречу и радостно обнимаешь меня» (1–2 мин.).

Подумайте о том, кто в группе вас иногда злит. Представьте, что вы подходите к этому человеку и четко и конкретно говорите ему, чем он вывел вас из себя (1 мин.). Мысленно опять подойдите к этому человеку и скажите ему, что вам нравится в нем (1 мин.).

сезінесіз? Сіз бұл туралы хабарлаған кезде өзіңізді қалай сезінесіз?

- Егер біреу сізге ашуланғанын айтса, сіз шыдай аласыз ба?
- Сіз ешқашан ашуланбайтын адамдар бар ма?
- Сізге ешқашан ашуланбайтын адамдар бар ма?
- Неліктен ашуландырған нәрсені дәл айту өте маңызды?
- Ашу қашан тезірек қайтады: үнсіз қалғанда ма әлде ол туралы айтқанда ма?

Ұсынымдар. Егер қатысушылардың біреуі қатысып отырған немесе қатыспағандардың біреуіне қатысты ренжітетін ескертулер жасаса, бірден ол адамға жағымды нәрсе айтуын талап ету керек. Балалардың ашуын немесе ренішін жалпылаусыз және бағалаусыз білдіруін қадағалау маңызды, яғни ол «Сен ақымақсың!» – деп айтпауы керек. Басқа балаға деген сезімдеріңізді фактілер мен сезімдерді сипаттау түрінде ғана білдіруге болады, мысалы: «Сен партама фломастермен сурет салғанда, мен ренжимін».

Оглянитесь вокруг. Внимательно посмотрите друг на друга. Поделитесь чувствами и эмоциями, которые вы испытали во время выполнения упражнения. Расскажите, что вы пережили в своем воображении».

Вопросы для обсуждения

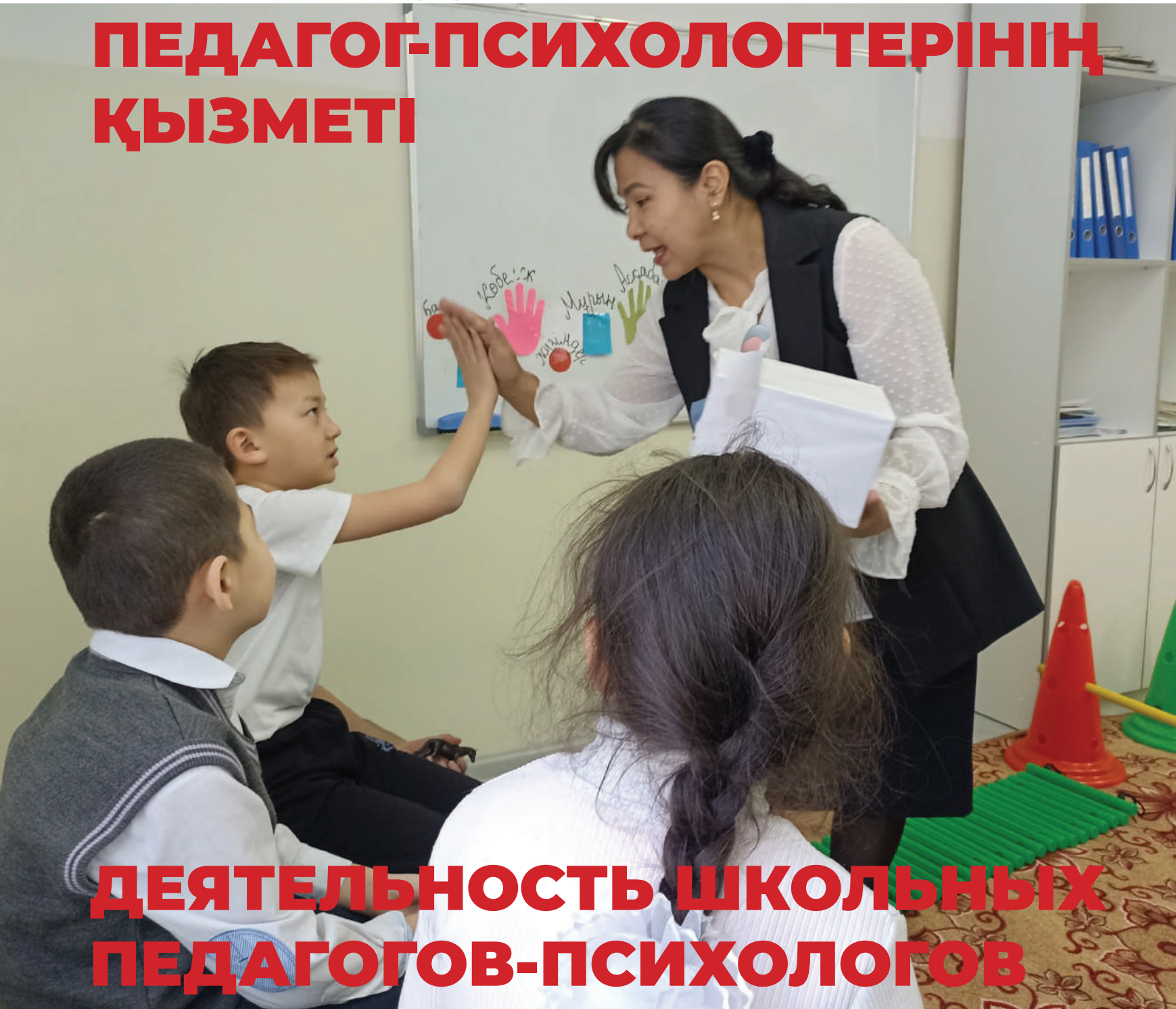
- Как вы себя чувствуете, когда не говорите другому о том, что рассердились на него? А как себя чувствуете, когда сообщаете об этом?
- Можете ли вы выдержать, если кто-нибудь скажет, что рассердился на вас?
- Есть ли такие люди, на которых вы никогда не сердитесь?
- Есть ли такие люди, которые никогда не сердятся на вас?
- Почему так важно точно говорить, что именно рассердило?
- Когда гнев проходит быстрее: когда он замалчивается или когда о нем рассказываешь?

Рекомендации. Если кто-то из участников допускает обидные замечания в адрес кого-либо из присутствующих или отсутствующих, тут же необходимо потребовать, чтобы он сказал этому человеку что-то позитивное. Важно отслеживать, чтобы дети выражали свою злость или обиду без обобщений и оценок, т. е. не говорили ничего типа «Ты дурак!» Допустимо выражать свои чувства в отношении другого ребенка только в виде описания фактов и ощущений, например: «Я обижаюсь, когда ты рисуешь фломастером на моей парте».

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ ТҰРҒЫСЫНДАҒЫ **МЕКТЕПТІҢ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЕРІНІҢ ҚЫЗМЕТІ**

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ШКОЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ

В АСПЕКТЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
ОПЫТА

Е. М. Песина,
«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-практикалық
институты, редактор,
Алматы қ.

Е. М. Песина,
редактор,
Национальный
научно-практический институт
благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

Психолог тек «қиын» балаларға көмектеседі деген пікір қалыптасқан, бірақ олай емес. Дарынды оқушыларды қолдау, олардың әлеуетін ашуға көмектесу – мәселе тудыратын оқушылармен жұмыс – педагог-психолог қызметінің маңызды мақсаты.

Педагог-психолог деген кім және ол не істейді?

Педагог-психолог-педагогикалық психология бойынша білімі бар маман. Оның орта немесе жоғары бейінді білімі немесе қайта даярлау туралы дипломы болуы мүмкін.

Педагог-психолог оқушылармен, олардың ата-аналарымен және оқытушыларымен әртүрлі білім беру мекемелерінде: мектептерде, балабақшаларда, орта арнаулы оқу орындарында, даму орталықтарында жұмыс істей алады.

Педагог-психолог жұмысының басты мақсаты

– оқу орнында салауатты психологиялық ахуалды қалыптастыру және қолдау.

Осы мақсатта педагог-психологтің келесі еңбек функциялары жүзеге асырылады:

- ✓ оқушылардың әлеуметтенуіне және бейімделуіне көмектесу;
- ✓ балалардың психоэмоционалды жағдайын бағалау;
- ✓ жеке тұлғаның даму бұзылыстарын анықтау;
- ✓ психикалық дамуы тежелген балалармен жеке жұмыс;
- ✓ тәуекел тобындағы балалармен профилактикалық және түзету жұмыстары (агрессивті мінез-құлқы бар, тұйық, құрдастарымен қарым-қатынас жасамайтын, эмоционалды тұрақсыз және т. б. балалар);
- ✓ оқу орнының қызметкерлері мен оқушылардың ата-аналарына психологиялық қолдау көрсету;
- ✓ құжаттаманы жүргізу, бақылаушы органдарға есеп беру.

Мектептегі педагог-психологтің міндеттері

- Оқушылар тарапынан тәртіп бұзушылықтарды анықтау, құқық бұзушылармен түзету жұмыстарын жүргізу.
- Балалар арасында да, білім

Кто такой педагог-психолог, и чем он занимается?

Педагог-психолог – это специалист с образованием по педагогической психологии. У него может быть среднее или высшее профильное образование либо диплом о переподготовке.

Педагог-психолог может работать с учащимися, их родителями и преподавателями в разных образовательных учреждениях: школах, детских садах, средних специальных учебных заведениях, развивающих центрах.

Главная цель работы педагога-психолога – создать и поддерживать здоровый психологический климат в учебном заведении.

Для реализации этой цели выполняются следующие **трудовые функции педагога-психолога:**

- ✓ помощь в социализации и адаптации учащихся;
- ✓ оценка психоэмоционального состояния детей;
- ✓ выявление нарушений развития личности;
- ✓ индивидуальная работа с детьми с задержкой психического развития;
- ✓ профилактическая и коррекционная работа с детьми, находящимися в группе риска (дети с агрессивным поведением, замкнутые, не общающиеся со сверстниками, эмоционально неустойчивые и т. д.);
- ✓ психологическая поддержка сотрудников учебного заведения и родителей учащихся;
- ✓ ведение документации, представление отчетов контролирующим инстанциям.

Задачи педагога-психолога в школе

- Выявлять нарушения дисциплины со стороны учащихся, прово-

беру үдерісінің ересек қатысушылары: ата-аналар, мұғалімдер, әкімшілік өкілдері және т. б. арасында туындайтын жанжалдарды шешуге ықпал ету.

➤ Буллингтің алдын алу және тоқтату, жәбірлеуден зардап шеккен балаларға көмектесу.

➤ Қолайсыз отбасыларда қандай балалар өсіп жатқанын анықтау, мүмкіндігінше осындай отбасылармен жұмыс істеу, балаға психологиялық қолдау көрсету.

➤ Балалардың үлгерімін бақылау және бағаларының күрт нашарлауы кезінде шара қабылдау: үлгерімнің төмендеуі – депрессия белгілерінің бірі сияқты қолайсыздықтың белгісі.

➤ Ұжымдағы жағдайды анықтауға көмектесетін сыныптан тыс іс-шараларды өткізу: сынып жетекшілерін анықтау, жасырын қақтығыстар мен айқын дұшпандықты байқау. Мұндай іс-шаралар әдетте командалық ойындар немесе тестілеу түрінде өткізіледі.

➤ Ата-анасының ажырасуына, көшуіне және бейімделу мәселелеріне байланысты қиын кезеңдерді бастан өткерген балаларға көмек көрсету.

Педагог-психолог дәрігер емес. Ол психикалық немесе неврологиялық бұзылулары бар оқушыларды емдемеуі керек және емдей алмайды. Бірақ оның кәсіби функцияларына физиологиялық немесе психикалық ерекшеліктеріне байланысты бағдарламаны игере алмайтын балаларды анықтау міндеті кіреді. Егер ол оқудағы қиындықтар психологиялық проблемалармен емес, дамудың артта қалуымен байланысты болуы мүмкін деп санаса, онда ол мәселе туралы ата-аналарға және оқу орнының әкімшілігіне хабарлауы керек, басқа мұғалімдермен арнайы комиссия құрып, баланы мамандандырылған мекемеге ауыстыру қажеттілігін талқылауы керек.

дить коррекционную работу с нарушителями.

➤ Способствовать решению конфликтов, возникающих как между детьми, так и между взрослыми участниками образовательного процесса: родителями, учителями, представителями администрации и др.

➤ Предотвращать и прекращать буллинг, помогать детям, пострадавшим от травли.

➤ Определять, какие дети растут в неблагополучных семьях, по возможности работать с такими семьями, оказывать психологическую поддержку ребенку.

➤ Следить за успеваемостью детей и принимать меры при резком ухудшении оценок: снижение успеваемости – сигнал о неблагополучии, например, один из симптомов депрессии.

➤ Проводить внеклассные мероприятия, которые помогут определить обстановку в коллективе: выявить лидеров класса, заметить скрытые конфликты и выраженную враждебность. Подобные мероприятия обычно проводятся в форме командных игр или тестирования.

➤ Помощь детям, переживающим сложные периоды из-за развода родителей, переезда и сопутствующих этому проблем с адаптацией.

Существует миф, что психолог помогает только «трудным» детям, но это не так. Поддержка одаренных школьников, помощь в раскрытии их потенциала – такая же важная цель деятельности педагога-психолога, как и работа с проблемными учащимися.

Халықаралық мектеп психологтерінің қауымдастығы (ISPA) – жалпы білім беретін және жекеменшік мектептер үшін мамандар даярлау, білім берудегі психологтердің жұмысы және т.б. мәселелерімен айналысатын мектеп психологтері мен білім беру психологтарының ең көне бірлестігі. Қауымдастық қызметінің әртүрлі әдістері мен бағыттары тарихи түрде қалыптасып, соңғы жылдары белсенді дамуы оның қазіргі қоғамдағы өміршеңдігі мен қажеттілігін көрсететін мектеп психологиясының қазіргі келбетін анықтады.

Әртүрлі елдерде мектеп психологиясының дамуында айтарлықтай айырмашылықтар бар. Кейбіреулерінде бұл мамандық бұрыннан қалыптасқан және ұзақ тарихы бар, ал басқаларында ол әлі қалыптасу сатысында.

В разных странах существуют значительные различия в развитии школьной психологии. В некоторых эта специальность уже сформировалась и имеет длительную историю, в других еще находится в стадии становления.

Ресей Федерациясындағы педагог-психологтің кәсіби стандарты мынадай міндеттер қояды:

- мектептегі сәтсіздіктердің алдын алу;
- болашақ алдындағы мазасыздықты азайтуға, әлеуметтік оқытуға және балалардың әлеуметтік бейімделуіне ықпал ету;
- оқытуды дараландыруға көмек көрсету;
- балалардың жалпы білім беру және жеке өсуіне, оларды түзету-дамыту қолдауына жәрдемдесу;
- оқу мотивациясын, педагогикалық ұжымның психологиялық біліктілігін арттыру және т. б.

Профессиональный стандарт педагога-психолога в **Российской Федерации** ставит задачи:

- предотвращать школьный неуспех;
- способствовать снижению тревожности перед будущим, социальному научению и социальной адаптации детей;
- оказывать помощь в индивидуализации обучения;
- содействовать общеобразовательному и личностному росту детей, их коррекционно-развивающей поддержке;
- повышать учебную мотивацию, психологическую квалификацию педагогического коллектива и т. д.

Ұлыбританияда мектептің психологиялық қызметі әр графтықта және мектептердің нақты сұраныстары бойынша жұмыс істейді.

- Кәсіби стандарттардың алғашқы жүйесі Ұлыбританияда 1998 жылы пайда болды.
- Заманауи стандарттарға кәсіби білім, дағдылар мен іскерліктердің

В **Великобритании** школьная психологическая служба создается в каждом графстве и работает по конкретным запросам из школ.

- Первая система профессиональных стандартов появилась в Великобритании в 1998 г.
- Современные стандарты включают в себя 33 пункта требований

Международная ассоциация школьных психологов (ISPA) – старейшее объединение школьных психологов и психологов образования, занимающееся вопросами подготовки специалистов для общеобразовательных и частных школ, работе психологов в образовании и т. д. На регулярной основе проводятся семинары по различным направлениям, что позволяет специалистам расширять свой кругозор и приходиться к нестандартным подходам в решении рабочих задач. Различные методы и направления деятельности ассоциации сложились исторически и определили современное лицо школьной психологии, активное развитие которой в последние годы говорит о ее жизнеспособности и востребованности в современном обществе.

Педагог-психолог не врач. Он не должен и не может лечить учащихся с психическими или неврологическими нарушениями. Но в его профессиональные функции входит задача по выявлению детей, которые не справляются с программой в силу физиологических или психических особенностей. Если он считает, что трудности с учебной работой могут быть связаны с отставанием в развитии, а не с психологическими проблемами, то он должен сообщить о проблеме родителям и администрации учебного заведения, обсудить с другими педагогами необходимость провести специальную комиссию и перевести ребенка в специализированное учреждение.

қалыптасқандығына қатысты 33 талап тармағы кіреді.

- кәсіби білімді, дағдыларды қалыптастыруға.
- Мектеп қызметінің британдық кәсіби стандарты психолог біліктілігіне қойылатын талаптардың өсіп келе жатқан сипатын көрсетеді.
- Жаңадан келген психолог дипломнан басқа білікті психолог мәртебесіне ие болуы керек.
- Сарапшы-психолог сапаны бағалау жүйесін және т. б. дамытуға қажет білім мен дағдыларға ие болуы керек.

к сформированности профессиональных знаний, умений и навыков.

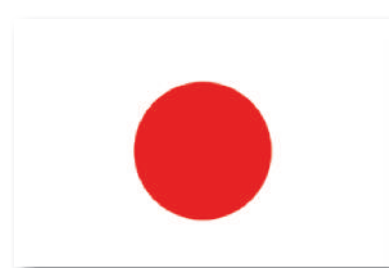
- Британский профессиональный стандарт деятельности школьного психолога показывает нарастающий характер требований к квалификации.
- Психолог-новичок, кроме диплома, должен получить статус квалифицированного психолога.
- Психолог-эксперт должен обладать знаниями и умениями для разработки системы оценки качества и т. д.

Жапонияда педагог-психологтің (тәрбиешінің) қызметі «жапон болаты» деп аталатын оқушы өміріне енетін пәнді реттеуге және психологиялық жұмсартуға бағытталған.

- Нәрестеге «бәрі рұқсат етілген» кезең тек 5 жылға дейін созылады.
- Осы жасқа дейін жапондықтар балаға «патшаға», 5 жастан 15 жасқа дейін – «құлға», ал 15 жастан кейін – «теңіне» сияқты қарайды.
- Барлық оқушылар үшін сыртқы келбеттің бірыңғай стандарты.
- Үлкендерге құрмет, ал жоғары сыныптарда – кішілер үшін жауапкершілік.
- Әрбір бірінші сынып оқушысына куратор – 6 сынып оқушысы тағайындалады.
- Жапон мектептерінде балалардың ұжымшылдығын, бірлік сезімін, тіл табысу қабілетін қалыптастыруға үлкен көңіл бөлінеді (сыныптардың жыл сайынғы араласуы қолданылады).

В **Японии** деятельность педагога-психолога (воспитателя) направлена на регулирование и психологическое смягчение так называемой «японской стали» – дисциплины, пронизывающей жизнь школьника.

- Период «вседозволенности» у малыша продолжается всего до 5 лет.
- До этого возраста японцы обращаются с ребенком, как с «королем», с 5 до 15 лет – как с «рабом», а после 15 – как с «равным».
- Единый стандарт внешнего вида для всех учащихся.
- Уважение к старшим, а в старших классах – ответственность перед младшими.
- К каждому первоклашке приставляют куратора – ученика 6 класса.
- Огромное внимание в японских школах уделяется формированию у детей коллективизма, чувства единства, способности уживаться (используется ежегодная перетасовка классов).

Америка Құрама Штаттарында

тәжірибеші психолог оқушының қиындықтары неде екенін, олардың негізгі себептерін біліп, жеңуге көмектесуі керек.

- Барлық оқушылар бір мектепте, тіпті бір сыныпта оқиды, бірақ үлгермегендерге арналған бағдарламаларды мектеп психологі мұғаліммен бірге таңдайды.
- Мектеп психологтері үшін ғалымдар әзірлеген арнайы ұлттық модель бар. Бұл іс-әрекетке арналған бағдарламалық нұсқаулық, бірақ қатаң қағида емес.
- Психолог негізінен орта мектепте күніне 6-8 сағат жұмыс істейді. Оның мақсаты – жасөспірімдерге өзін жеке тұлға ретінде тануға көмектесу, ересек әмірге көмектесетін қасиеттерді дамыту: адамдарға құрмет, өзіне және жақындарына жауапкершілік, командада жұмыс істей білу, өзіне және басқаларға қамқорлық жасау қабілеті.
- Мектеп психологі – бұл арнайы білім беру қызметтері (Special Education Service) мен мектеп арасындағы көпір.

В Соединенных Штатах Америки

психолог-практик должен распознать, в чем трудности ученика, их глубинные причины, и помочь преодолеть их.

- Все ученики учатся в одной школе и даже в одном классе, но программы для неуспевающих вместе с преподавателем подбирает школьный психолог.
- Существует специальная национальная модель для школьных психологов, разработанная учеными. Это программное руководство к действию, но не догма.
- Психолог работает в основном в старших классах 6–8 часов в день. Его цель – помочь подросткам осознать себя как личность, развить в себе качества, которые помогут во взрослой жизни: уважение к людям, ответственность перед самим собой и близкими, умение работать в команде, способность заботиться о себе и других.
- Школьный психолог – это мостик, связующее звено между службами специального образования (Special Education Service) и школой.

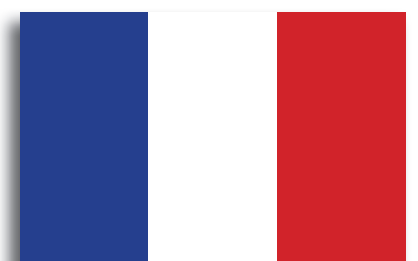

Израильде

білім беру жүйесіндегі психологиялық қызметтің негізгі бірлігі – қалалық немесе аудандық орталық. Ол Оқу-ағарту министрлігінің кәсіби-психологиялық бөліміне бағынады. Психологтің мектеп әкімшілігінен тәуелсіздігі оған өзінің негізгі функциясын – әр баланың мүдделерін қорғауды тиімдірек орындауға мүмкіндік береді. Орталықта психологтердің шоғырлануы кәсіби қарым-қатынас жасауға, өзара кеңесуге, ең қиын жағдайларды талқылауға, одан әрі кәсіби білім алуға және т. б. мүмкіндік береді. Психологиялық орталық біліктілікті арттыру, психологиялық көмектің өзекті мәселелері бойынша дәрістер базасы ретінде қызмет етеді.

В Израиле

основная единица психологической службы в системе образования – городской или районный центр. Он подчинен профессионально-психологическому отделу Министерства просвещения. Независимость психолога от школьной администрации позволяет ему более эффективно выполнять свою основную функцию – отстаивать интересы каждого ребенка. Концентрация психологов в центре дает возможность профессионального общения, взаимного консультирования, обсуждения наиболее сложных случаев, дальнейшего профессионального образования и т. д. Психологический центр служит базой для повышения квалификации, лекций по актуальным вопросам психологической помощи.

Францияда

мектептегі психологиялық қызметтің басым ұйымдастырушылық формасы психологиялық-педагогикалық көмек топтары болып табылады. Бұл мамандардан тұратын команда:

- мектеп психологиясы;

Во Франции

преобладающей организационной формой деятельности *школьной психологической службы* являются *группы психолого-педагогической помощи.* Это команда, состоящая из специалистов по:

- школьной психологии;

- оқыту психологиясы;
- психомоторлық даму.

Топтың басты бағыты – оқу мәселелері және оқушылардың мінез-құлық мәселелері. Негізгі міндеттердің бірі – оқыту мен тәрбиелеудің ерекше формалары мен әдістеріне мұқтаж балаларды анықтау, ата-аналар мен мұғалімдерге аталған мәселелер бойынша кеңес беру.

Қытайда мектеп психологінің қызметі дәстүрлі түрде экзистенциалды мәселелерді шешуге бағытталған (өмірдің жоғары қарқыны, шамадан тыс жүктеме, жағымсыз эмоционалдық күйлер және т.б.).

- Көшбасшылық қасиеттерді дамыту (бәсекелестік)
- Қашықтан өзара әрекеттесу үшін виртуалды байланыс дағдылары
- Көші-қон мәдениетін қалыптастыру

Германия Федеративтік Республикасында білім беру үдерісіне қатысушыларға психологиялық көмек көрсетудің өзіндік моделі құрылды. Елде мектеп психологтерінің бірыңғай қызметі жоқ, өйткені федералды жерлердің әрқайсысында (16) мектепте білім берудің өзіндік жүйесі және сәйкесінше оның қызметін психологиялық қамтамасыз ету бар.

Мектеп психологінің жұмысы ерікті және ешқандай заңмен бекітілмеген, сондықтан білім беру ұйымдарының басшыларымен әртүрлі мәселелер жиі туындайды. Келісімшарт негізінде әрекет ететін немесе жеке практикамен айналысатын көптеген психолог бар. Психологтердің кәсіби бірлестіктері, мектеп психологиясының секциялары мен одақтары үлкен рөл атқарады. Психологтер психиатрлармен, әлеуметтік және медициналық қызметкерлермен, логопедтермен тығыз жұмыс істейді.

Барлық көмек тегін көрсетіледі. Психологке жүгіну дерегі құпия сақталады.

- психологии обучения;
- психомоторному развитию.

В центре внимания группы – вопросы обучения и поведенческие проблемы учащихся. Одной из основных задач является выявление детей, нуждающихся в особых формах и методах обучения и воспитания, консультации родителей и педагогов по указанным проблемам.

В **Китае** деятельность *школьного психолога* традиционно направлена на решение экзистенциальных проблем (высокий темп жизни, перегрузки, негативные эмоциональные состояния и т. п.).

- Развитие лидерских качеств (конкуренция)
- Навыки виртуального общения для эффективного дистанционного взаимодействия
- Формирование миграционной культуры

В **Федеративной Республике Германия** удалось выстроить собственную модель оказания психологической помощи участникам образовательного процесса. В стране нет единой службы школьных психологов, поскольку каждая из федеральных земель (их 16) имеет свою систему школьного образования и соответственно психологического обеспечения ее деятельности.

Работа школьного психолога является добровольной и никаким законом не закреплена, из-за чего часто возникают различные проблемы с руководителями организаций образования. Есть много психологов, действующих на договорной основе или занимающихся частной практикой. Большую роль играют профессиональные объединения психологов, секции и союзы школьной психологии. Психологи тесно сотрудничают с психиатрами, социальными и медицинскими работниками, логопедами.

Вся помощь оказывается бесплатно. Обращение к психологу сохраняется в тайне.

Әлемдегі педагог-психологтер қызметінің бағытын қорытындылай келе, бәріне тән ортақ нәрсені атауға болады:

- мектеп психологі кез келген жағдайда білімалушылардың, мұғалімдердің және ата-аналардың мәселелерімен жұмыс істей білуі керек;
- балалармен және отбасылармен жеке жұмыс, жанжалдарды, қиын өмірлік жағдайларды (ажырасу, жақындарынан айырылу және т. б.) шешуге көмектесу;
- баланы тиімді оқыту және тәрбиелеу үшін ықтимал мүмкіндіктерін диагностикалау.

Резюмируя направленность деятельности педагогов-психологов в мире, можно выделить общее:

- школьный психолог должен уметь работать с проблемами обучающихся, педагогов и родителей в любой ситуации;
- индивидуальная работа с детьми и семьями, помощь в разрешении конфликтов, трудных жизненных ситуаций (развод, потеря близких и т. п.);
- диагностировать потенциальные возможности ребенка для более эффективного обучения и воспитания.

Баланың жаны жайсаң, ашық және жұмсақ, оған көңіл бөлсе, жан дүниесі тез ашылады. Езілген ұялшақ балалар да, прагматикалық айлакерлер де мектеп психологімен болған диалогқа қарсы тұра алмайды. Баланы тыңдап, естігенде, біз оны еріксіз назар аударуға, ойлауға, өзімізді және айналамыздағы әлемді тануға үйретеміз...

Душа ребенка незлобива, открыта и пластична, от внимания она быстро раскрывается. И угнетенные робкие дети, и прагматичные хитрецы не в состоянии противостоять созидательному диалогу со школьным психологом. Когда мы слушаем и слышим ребенка, мы невольно и его приучаем внимать, думать, познавать себя и мир вокруг...

ТРЕНИНГТЕГІ СТОРИТЕЛЛИНГ

АДАМНЫҢ РУХАНИ ДАМУЫ
МЕН ЖЕКЕ ӨСУІНІҢ РЕСУРСЫ
РЕТІНДЕ

З. М. Садвакасова,
п. ф. к., доцент,
жалпы және қолданбалы
психология кафедрасы
профессорының м. а.,

Р. Х. Ахмедходжаева,
әл-Фараби атындағы
Қазақ ұлттық университеті,
«Психология» мамандығы
бойынша 4 курс студенті,
Алматы қ.

СТОРИТЕЛЛИНГ В ТРЕНИНГЕ

КАК РЕСУРС ДУХОВНОГО
РАЗВИТИЯ И ЛИЧНОСТНОГО
РОСТА ЧЕЛОВЕКА

З. М. Садвакасова,
к. п. н., доцент,
и. о. профессора
кафедры общей
и прикладной психологии,

Р. Х. Ахмедходжаева,
студентка 4 курса
по специальности «Психология»,
Казахский Национальный
университет им. Аль-Фараби,
г. Алматы

Әңгіме айту әдісі немесе сторителлинг (ағылш. story + telling – «әңгіме айту») – кейде импровизациямен, театрландырумен немесе музыкалық сүйемелдеумен қызықты әңгіме форматында ақпарат беру. Бұл аудиторияны баурап алуға, олардың сенімін арттыруға және баяндаушыға эмоционалды байланысты нығайтуға көмектеседі. Қызықты сюжет, кейіпкерлердің тәжірибесі немесе есте қаларлық бөлшектер – көрермендердің, оқырмандардың және тыңдаушылардың назарын аудартатын және қызығушылығын тудыратын «ілгектер».

Ежелгі уақытта адамның санасына, мінез-құлқына әсер етудің қайнар көздерінің бірі және құралы таңдалған әңгімелер, аңыздар, ертегілер болды. Әңгімелердің рухани байланысы ойлануға және адамның белсенді әрекеттеріне әрқашан серпін берді.

Әңгімелер көп, егер осы оқиғаларды сауатты айтып беріп немесе құрастыруды үйретсеңіз, онда адам олардың идеяларымен шабыттанып қана қоймай, басқаларды батыл қадам мен әрекеттерге шабыттандырады. Бұл адамның белсенді және саналы әрекеттеріне серпін бере алатын метафора (әңгіме айту әдісі). Өйткені, әңгімелерді жанама түрде тыңдап, өзі үшін пайдалы нәрсе алуы адамның өсуі үшін нотациялық әңгімеге қарағанда әлдеқайда тиімді. Бұл адамның табиғатын түсініп қана қоймай, оның «кедір-бұдырлығын» түзетуге көмектесетін керемет құрал.

Storytelling термині Armstrong International концернінің жетекшісі Дэвид Армстронгтың арқасында пайда болды. Оған өз қызметкерлерін қарапайым нұсқаулар беру арқылы емес, ерекше басқару идеясы келді.

Әңгімелер адамның рухани және жеке өсуі үшін қандай рөл атқарады және неге оларды адамдармен жұмыс жасауда қолданған жөн? Психолог М. Аткинсон былай деп жазды: «Әңгімелер айта отырып, біз адамдарға өзгеріс үшін үлкен мүмкіндіктер береміз». Теоретик Л. Ростың «Жеке жауапкершілік және жеке таңдау» тұжырымдамасында әңгімелерді тыңдау немесе оқу арқылы адамда өзі үшін жауапкершілік туындауы мүмкін дейді.

Әңгіме айту әдісінің дамуына көрнекті психолог Карл Роджерс үлес қосты. Ол: адамдар бір-біріне әңгімелер айтқан кезде, бейімделу және әлеуметтену процестері оңайырақ болады. Роджерс – қазіргі кезде де белсенді қолданылатын кездесу топтарының психологиялық тәжірибесінің негізін қалаушы: әртүрлі адамдармен және тәжірибеге бағытталған оқиғалармен кездесулер неғұрлым көп болса, адамның әлеуметтену процесі соғұрлым тиімді болады...

Вдревности одним из источников и инструментом воздействия на сознание, поведение личности были подобранные истории, легенды, сказки. Духовная связь историй всегда давала пищу для размышления и толчок к активным действиям человека.

Историй очень много, и если грамотно рассказать или научить самим создавать эти истории, то человек сможет не только вдохновляться их идеями, но и других вдохновить на смелые шаги и поступки. Именно метафора (метод истории) может дать импульс к активным и осознанным действиям человека. Ведь слушать истории косвенно и брать рациональные зерна всегда намного эффективнее для роста человека, чем нотационная беседа. И это замечательный инструмент, который помогает не только понять природу личности, но и скорректировать ее «шероховатости».

Термин *storytelling* появился благодаря руководителю концерна Armstrong International Дэвиду Армстронгу. Ему пришла идея управлять своими сотрудниками нестандартно вместо того, чтобы читать им безликие инструкции.

Какую роль играют истории для духовного и личностного роста человека, и почему желательно применять их в работе с людьми? Психолог М. Аткинсон писала: «Рассказывая истории, мы открываем перед людьми огромные возможности для перемен». Теоретик Л. Рос в концепции «Личная ответственность и личный выбор» утверждает, что, прослушав или прочитав истории, может возникнуть ответственность за самого себя.

В развитие метода истории внес вклад выдающийся психолог Карл Роджерс. Он утверждал: когда люди рассказывают друг другу истории, легче идут процессы адаптации и социализации. Роджерс – основоположник психологической практики групп встреч, которая активно применяется и в наши дни: чем больше происходит встреч с разными людьми и практико-ориентированными историями, тем эффективнее процесс социализации человека...

Әр адамның өмірінде ол сөзсіз айтып бере алатын кем дегенде бір қызықты оқиға табылады. Алайда, барлық адамда әңгімеші шеберлігі бола бермейді. Шешендік өнер ежелден бері бағаланғаны бекер емес, оның мәні – тыңдаушылардың назарын аудара білу. Әңгіме айта білу – бұл өз бойында дамытуға болатын және қажет дағды. Бұл жағдайда адамдармен қарым-қатынаста эмоционалдылық басым болады.

Әдемі сөйлеу техникасының не екенін білетін мамандардан үйрену керек. Кез келген басқа қабілет сияқты, оны да үйренуге болады. Жақсы шешен – бұл қарапайым оқиғаны бәріне ұнайтындай етіп айта алатын адам. Бірақ адамға жаңа мүмкіндіктер ашу үшін оқиғаны қалай айтуға болады?

Әңгімелеуге арналған негізгі әдістемелік ұсынымдар

Жақсы сторителлинг неден тұрады? Әңгіме айту саласындағы маман

М. Булохованың айтуынша, әңгімені құру және айту кезінде алгоритмді, яғни қадамдар тізбегін ұстану керек.

У каждого человека в жизни найдется хотя бы одна интересная история, которую он непременно может рассказать. Однако не все люди владеют мастерством рассказчика. Недаром с незапамятных времен ценилось ораторское искусство, суть которого – умение удерживать внимание слушателей. Умение рассказывать истории – это тот навык, который можно и нужно в себе развивать. При этом эмоциональность в общении с людьми приоритетна.

Учиться нужно у профессионалов, которые знают, что такое **техника красивой речи**. Как и любой другой способности, ей можно обучиться. Хороший оратор – человек, который может рассказать даже простую историю так, чтобы она понравилась всем. Но как рассказывать историю, чтобы открыть новые возможности для человека?

Основные методические рекомендации для рассказывания историй

Из чего складывается хороший сторителлинг? По мнению специалиста в области рассказывания историй М. Булоховой, при создании и рассказывании истории следует придерживаться алгоритма, т. е. последовательности шагов.

Метод истории, или сторителлинг (англ. story + telling – «рассказывать историю») – это подача информации в формате увлекательного рассказа, иногда с импровизацией, театрализацией или музыкальным сопровождением. Он помогает расположить аудиторию, повысить ее доверие и закрепить эмоциональную привязку к рассказчику. Интересный сюжет, опыт героев или запоминающиеся детали – «крючки», которые цепляют внимание и пробуждают любопытство зрителей, читателей и слушателей.

Іс жүзінде жақсы әңгіме құру элементтері (М. Булохова)

Элементы создания хорошей истории на практике (М. Булохова)

КАК НАПИСАТЬ ИСТОРИЮ ПРАВИЛЬНО – 9 ПРОСТЫХ ШАГОВ

Әңгіме айту қадамдары
Шаги рассказывания историй

Теоретик Аннет Симмонс «Сторителлинг: как использовать силу историй» кітабында оқиғаны ашуға көмектесетін қадамдарды сипаттады.

1. Қажетті нәтижені анықтау.
2. Қажетті суреттерді таңдау.
3. Сөздердің тізімін жасау.
4. Сөздерден әңгіме құру.

Кез келген әңгіме кейіпкерлерсіз болуы мүмкін емес. Олардың саны бір немесе одан да көп және олар әңгімені қабылдаудың кілті болып табылады. Кейіпкерлер сіз аудиторияға созатын көпірдің бір түрін құрайды. Егер әңгімемен танысу кезінде адамдар кейіпкерге еніп, өздерін оның орнына қойса, онда олардың сізге қажет мақсатты әрекетті орындау ықтималдығы жоғары.

Жанжал – кейіпкер жеңетін қиындық. Аяқтау немесе шешімі әңгімедегі оқиғалар тізбегін қорытындылайды.

Сторителлингті құрудың қадамдық жоспары (А. Казеев)

- Мақсатты аудиторияны анықтау. Әңгімені кімге айтқыңыз келетінін және тыңдаушылардан қандай реакция алғыңыз келетінін түсіну маңызды.
- Идеяны құру – бұл тыңдаушыларға жеткізілуі керек нәрсе.
- Кейіпкерлерді таңдау. Олар тыңдаушыға оның өзін есіне түсіретін және оған ұқсас нәрсе болуы керек.
- Сценарийді әзірлеу және әңгіме стилін таңдау.
- Адам оқиғаны, кейіпкерді және жағдайды өз «басына» салуы үшін

Теоретик Аннет Симмонс в книге «Сторителлинг: как использовать силу историй» описала шаги, помогающие раскрытию истории.

1. Определить желаемый результат.
2. Подобрать нужные образы.
3. Составить список слов.
4. Сложить из слов историю.

Любая история невозможна без *персонажей*. Их число – один и более, и именно они являются ключом к восприятию истории. Персонажи составляют своеобразный мост, который вы перекидываете к аудитории. И если во время знакомства с историей люди проникнутся персонажем, поставят себя на его место, то велика вероятность, что они выполнят нужное вам целевое действие.

Конфликт – некая трудность, которую преодолевает герой.

Завершение, или *развязка*, подводит итог цепочке событий истории.

Пошаговый план создания сторителлинга (А. Казеев)

- *Определение целевой аудитории.* Важно понять, кому вы собираетесь рассказывать историю и какой реакции хотите добиться от слушателей.
- *Создание идеи* – то, что должно быть донесено до слушателей.
- *Выбор героев.* Они должны напоминать слушателю его самого, быть чем-то похожим на него.
- *Разработка сценария и выбор стиля рассказа.*
- *Добавление деталей и эмоций,* которые нужны, чтобы человек смог

қажет бөлшектер мен эмоцияларды қосу.

- Бүкіл тарихтан кейін қысқаша қорытынды жасау. Бүкіл процесс барысында тыңдаушыларға жеткізген идеяңыз соңында нақты тұжырымдалуы керек.

Сторителлинг элементтері

(И. Семчугова):

- ✓ мақсат;
- ✓ кейіпкер;
- ✓ сюжет;
- ✓ мораль.

Сторителлинг формуласы

(Дейл Карнеги)

- Оқиға. Шынайы немесе шынайы дерлік өмірлік жағдай, мысал.
- Әрекеттер. Мәселені тікелей шешу, қиындықтарды жеңу.
- Пайда. Кейіпкерге мәселенің шешілуі не берді.

Сторителлингтің жұмыс принциптері (Д. Шердаков):

- сөздер;
- ми (интеллектуалды объектілерді өңдеу);
- бейне (эмоционалды реакцияны тудырады);
- нәтиже (белсенді әрекеттер мен шешім қабылдауға көмектеседі).

М. Овчаренко әңгімені баяндау ережелерінде тізбекті ұстанады:

- қысқа тайминг;
- сіздің әңгімеге деген сеніміңіз;
- дәлелдердің болуы;
- аудиторияның құндылықтарымен үйлесімділік;
- оқиға орынды болуы керек.

Әңгімелеу кезінде 4 «Р» ережесін ұстану керек.

- *Plot* (сюжет): аудиторияңызға қандай әңгімені айтқыңыз келеді?
- *Purpose* (мақсат): әңгімеңіз арқылы не істегіңіз келеді?
- *People* (адамдар): сіздің әңгімеңіздегі кейіпкерлер кім және олардың баяндаудағы рөлі қандай?
- *Place* (орын): әрекет орны жалпы әңгімеге қалай әсер етуі мүмкін?

Д. Демьянов **сторителлингтің авторлық әдістемесін** жасады.

- ❖ *Мәні*: мақсатты аудиторияға не туралы және қандай мақсатта әңгіме жүргізіп жатқаныңызды түсіндіретін семантикалық ядроны бөлектеңіз.
- ❖ *Сюжет*: оқиғаның тыңдаушыларға әсер етуінің практикалық нәтижесі мен әсерін көрсету.

«нарисовать» историю, героя и ситуации в своей голове.

- Краткий вывод после всей истории. Та идея, которую вы доносили до слушателей в течение всего процесса, в конце должна быть четко сформулирована.

Элементы сторителлинга

(И. Семчугова):

- ✓ цель;
- ✓ герой;
- ✓ сюжет;
- ✓ мораль.

Формула сторителлинга

(Дейл Карнеги)

- Инцидент. Реальная или якобы реальная жизненная ситуация, пример.
- Действия. Непосредственное решение проблемы, преодоление трудностей.
- Выгода. Что принесло герою решение его проблемы.

Принципы работы сторителлинга

(Д. Шердаков):

- слова;
- мозг (обработка интеллектуальных объектов);
- образ (вызывает эмоциональную реакцию);
- результат (помогает для активных действий и принятия решения).

Табысты әңгіменің құрамдас бөліктері (М. Булохова)
Составляющие успешной истории (М. Булохова)

Сторителлингтің негізгі ережелері (М. Булохова)

Позитивные конструкции при рассказывании истории по методике З. М. Садвакасовой

Главные правила сторителлинга (М. Булохова)

М. Овчаренко в правилах рассказывания истории придерживается цепочки:

- короткий тайминг;
- ваша вера в историю;
- наличие аргументов;
- созвучность с ценностями аудитории;
- история должна быть к месту.

При сторителлинге следует придерживаться **правила 4 «Р»**.

- *Plot (сюжет)*: какую историю вы хотите рассказать своей аудитории?
- *Purpose (цель)*: что вы хотите достичь посредством вашей истории?
- *People (люди)*: кто персонажи вашей истории, и какова их роль в повествовании?
- *Place (место)*: как место действия может повлиять на общее повествование?

Д. Демьянов разработал авторскую **методику сторителлинга**.

- ❖ *Суть*: выделите смысловое ядро, которое даст понять целевой аудитории, о чем и с какой целью вы ведете рассказ.

Оқиғаның мазмұнын мүмкіндігінше толық және терең ашу және тыңдаушылардың ойлау процесін белсендіру үшін әңгімелеуде педагогикалық әдістерді қолдану маңызды.

Процестің динамикасы	Сендіру	Ішкі сана
Мүмкіндіктер кеңістігі	Жаңа нұсқалар	Маңызды өзгерістер
Энергияны үнемдеу	Негізгі өмірлік мақсат	Өзінің ұтымды көзқарасы
Мәліметтерді қосу	Құрметті артықшылық	Қарсы шығу
Ағарту	Байқау зейіні	Коуч -позиция
Табиғи байланыс орнату	Қарым-қатынас және мағына	Арналуы және міндеттемелер
Жасауға итермелеу	Таңғажайып батылдық	Жаңа ойлауды құру
Серпіліс	Ішкі көзқарас	Жақсы істер
Ішкі диалог	Іздеу	Көру ағыны
Мінез-құлық реакциялары	Таңдау нұсқалары	Ескі әдеттерден және шектеулер шығу
Жалпыадамзаттық әлеуетті тарту	Фокусты ішкі байлыққа қайта реттеу	Болашаққа көпір салу
Терең сенім бойынша таңдау жасау	Айқын көзқарас	Ниет
Визуализацияны бағыттау	Кілт-икемділік	Өмірді жақсы жаққа өзгерту
Сіз қандай салаларда күштісіз?	Терең жаңарту	Өз көзқарасын кеңейту
Секіруге арналған өзгеше трамплин	Не істеу керектігін үйренді	Ақыл мен дененің әр деңгейінде мотивацияны ынталандырды
Өзінің ішкі көрінісі	Нақты шекараларды құру	жақсы көру
Зейін өрісі	Ғажайып (кішкентай, үлкен)	

Позитивные конструкции при рассказывании истории по методике З. М. Садвакасовой

Динамика процесса	Убеждение	Внутреннее осознание
Пространство возможностей	Новые варианты	Важные перемены
Сохранение энергии	Ключевая жизненная цель	Свое рациональное видение
Добавление деталей	Почетная привилегия	Бросают вызов
Просветление	Наблюдательная осознанность	Коуч-позиция
Выстроить естественную связь	Отношения и смысл	Предназначение и обязательства
Подталкивание к совершению	Удивительная смелость	Создание нового мышления
Прорыв	Внутреннее видение	Благие деяния
Внутренний диалог	Поиск	Поток видения
Поведенческие реакции	Варианты выбора	Выйти за пределы старых привычек и ограничений
Задействовать общечеловеческий потенциал	Перенастроить фокус на внутреннее богатство	Выстроить мост к будущему
Сделать выбор по глубокому убеждению	Ясное видение	Намерение
Направить визуализацию	Ключ – гибкость	Расширение своего видения
В каких областях вы сильны?	Глубокое обновление	Изменение жизни в лучшую сторону
Своеобразный трамплин для прыжка	Научился делать то, что нужно было делать	Стимулировал мотивацию на каждом уровне разума и тела
Собственное внутреннее видение	Создание четких границ	Полюбить
Поле осознанности	Чудо (маленькое, большое)	

Чтобы максимально полно и глубоко раскрыть содержание истории и активизировать мыслительный процесс слушателей, важно применять в рассказывании педагогические приемы.

❖ Көркемдік әдістер: метафоралар, эпитеттер, салыстырулар, аллегориялар және т. б.

Кейде адамға әңгіме айтуды бастау қиынға соғады. Бұл жағдайда баяндаушыға процеске қосылуға, ой ағынын бастауға көмектесетін әзірлемелерді пайдалануға болады.

❖ Сюжет: показать практический результат и эффект воздействия истории на слушателей.

❖ Художественные приемы: метафоры, эпитеты, сравнения, аллегии и др.

Иногда человеку трудно начать рассказывать историю. В этом случае можно использовать **заготовки**, которые помогут рассказчику включиться в процесс, запустить ход мысли.

• Позвольте рассказать вам историю...;
 • Разрешите рассказать вам историю...;
 • Нарисуем картину в деталях...;
 • Я отправился в самое главное путешествие в своей жизни...;
 • Представьте себе...;
 • История показывает нам способ освоить искусство...;
 • Я расскажу вам интереснейшую и удивительную историю...;
 • Представьте утреннее пробуждение...

Наблюдая, пришла мысль история о ценности...
 В своей жизни я не раз... которое впоследствии оказало на меня огромное влияние;
 Начиная с того момента...
 В детстве...
 Представьте, что ваша позиция...
 Это история о событиях, происходящих в...
 Однажды я глубоко задумалась над...
 Как мы...
 Представьте себе...
 История не может нас оставить равнодушным...
 ...
 Новости о различных... заставили меня обратить внимание на природу...
 Это было в конце... годов.

Әңгіме айтуға арналған әзірлемелер (М. Аткинсон)

Заготовки для рассказывания истории (М. Аткинсон)

А. С. Леонова әңгімелеу әдістерін үш бөлімде ашады: оқиғаның басы, ортасы және соңы.

Әңгіме айту әдістері. З. М. Садвакасованың білім беру процесінде сторителлингті практикалық қолдану үшін «Өсу кілттері» авторлық әдістемесі жасалды.

Психолог М. Аткинсон ойлау процесін белсендіру және адамды белсенді әрекеттер мен позицияларға бағыттау үшін қандай жолмен әңгімелер айту керектігін ұсынады.

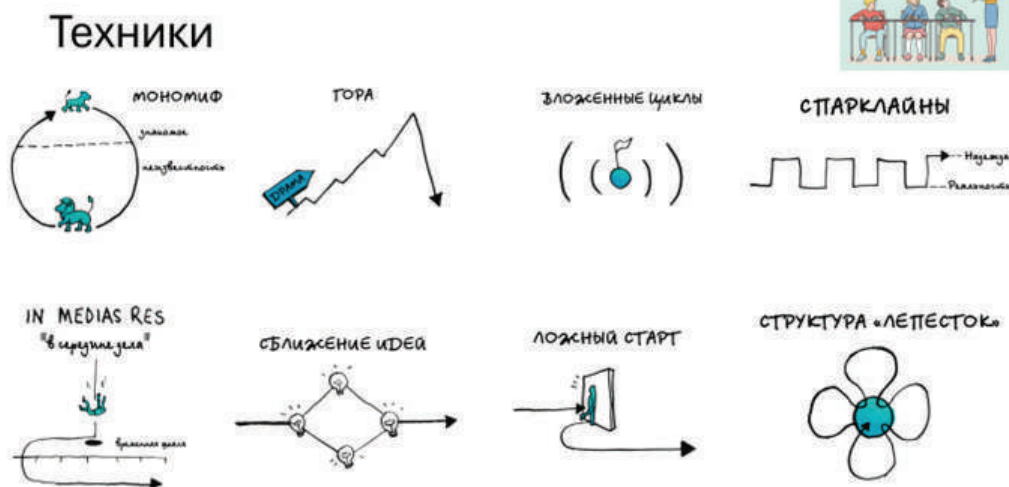
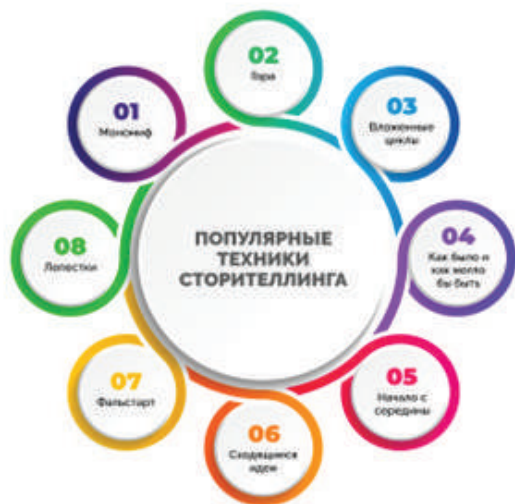
- ✓ Жеке даму туралы әңгімелер айту
- ✓ Метафораларды шығармашылыққа жол ашатын біртұтас есіктерге айналдыру
- ✓ Өзін-өзі зерттеуге, оқуға және босатуға апаратын жол (өзін-өзі алдаудан құтылу)
- ✓ Динамика. Ішкі түсініктеме және позитивті дауыс беру
- ✓ Сана сыйлықтары: көзқарастың кеңеюі, таңдау мен өзгерістің келесі деңгейіне өту
- ✓ Ашық сұрақтар арқылы ішкі бақтарды өсіру
- ✓ Метафоралық азаптан ағартушылық санаға қадам
- ✓ Мақсатты тұжырымдау процесі (жаңару туралы мәлімдеме)
- ✓ Өзінің құндылық ақылына айналу (ағарту)
- ✓ Трансформациялық көзқарастың дамуы
- ✓ Өмір жүрегінің соғуы. Саяхат мәліметтерінің сипаттамасы
- ✓ Ішкі шындықпен байланыс орнату: ажырамас құралдар мен мақсаттар. Өзіңіз әлемде көргіңіз келетін өзгеріске айналыңыз (жаңа ойлауды құру)
- ✓ Уәденің ерекше күші
- ✓ Жеке өсудегі секіріс
- ✓ Позитивті энергияға эмоционалды жаңару
- ✓ Жаңа қабілеттер
- ✓ Сәйкестікті кеңейту: біз кіміз?
- ✓ Өмірдің керемет сыйлықтары: батылдық пен сенімділік
- ✓ Шарықтау шегі туралы сұрақтар: сіз нақты нәтиже алғаныңызды қалай түсінесіз? Бүгінгі махаббат сізді қайда күтеді? Менің келесі қадамым қандай екенін қазір қалай түсінуге болады?
- ✓ Зейін, қатысу және даналық
- ✓ Ризашылықтың күші
- ✓ Шынайы ризашылық

А. С. Леонова раскрывает приемы рассказывания в трех частях: *начало, середина и конец истории.*

Приемы рассказывания истории. Для практического использования сторителлинга в образовательном процессе З. М. Садвакасовой была разработана авторская методика «Ключи роста».

Психолог М. Аткинсон рекомендует, в каком ключе рассказывать истории для активизации мыслительного процесса и направления человека к активным действиям и позициям.

- ✓ Рассказывать истории личного развития
- ✓ Превращать метафоры в холистические двери, открывающие путь к креативности
- ✓ Путь к самоисследованию, ведущему к обучению и освобождению (избавление от самообмана)
- ✓ Динамика. Внутренний комментарий и озвучка в позитивном ключе
- ✓ Дары осознания: расширение видения, переход на следующий уровень выбора и изменений
- ✓ Выращивание внутренних садов с помощью открытых вопросов
- ✓ Шаг от метафорического страдания к просветленному осознанию
- ✓ Процесс формулирования цели (заявление об обновлении)
- ✓ Стать своим ценностным разумом (просветление)
- ✓ Развитие трансформационного видения
- ✓ Стук сердца жизни. Описание деталей путешествия
- ✓ Установление связи с внутренней истиной: средства и цели неразделимы. Стань сам той переменной, которую ты хочешь увидеть в мире (создание нового мышления)
- ✓ Исключительная сила обещания
- ✓ Скачок в личностном росте.
- ✓ Эмоциональное обновление в сторону позитивной энергии
- ✓ Новые способности
- ✓ Расширение идентичности: кто мы такие?
- ✓ Великие дары жизни: мужество и определенность
- ✓ Кульминационные вопросы: Как вы поймете, что получили настоящий результат? Где на сегодняшний день вас ожидает любовь? Как я смогу уже сейчас понять, каков мой следующий шаг?

Сторителлинг техникалары (М. Булохова, Т. Полонская)
Техники сторителлинга (М. Булохова, Т. Полонская)

Сторителлинг техникасы

- ✓ **Мономиф.** Кейіпкердің классикалық жолы: туған жерінен кету, кезу және көбінесе салтанатты түрде үйге оралу.
- ✓ **Кірістірілген циклдар.** Негізгі сюжеттің айналасында құрылған және оны күшейтетін әңгімелерді бір-бірінің үстіне ретімен қою.
- ✓ **Тау.** Мономифтен айырмашылығы, ол әрқашан жақсы аяқталмайды. Тауға эпизодтардың серпілісі тән, бір эпизодта сәттілік пен сәтсіздік қатар жүруі мүмкін.
- ✓ **Ортасынан бастау.** Бұл әдіс көптеген заманауи фильмдерде көрерменді тез қызықтыру үшін қолданылады: көру шарықтау шегінен басталады, содан кейін оқиғалардың оған дейін қалай дамығанын көрсетеді.
- ✓ **Қалай болды және қалай болуы мүмкін.** Экспрессивтілікке бар менболуы мүмкін арасындағы қарама-қайшылық арқылы қол жеткізіледі. Мотивациялық мәтіндер немесе бейнелер үшін тамаша әдіс.
- ✓ **Фальстарт.** Әңгіме басталады, болжамды жолмен ашылады, бірақ үзіліп, қайтадан басталады.
- ✓ **Байланысатын идеялар.** Бір қарағанда, бір-бірімен байланысты емес бірнеше әңгіме бір сюжеттік нүктеде біртіндеп біріктіріледі.
- ✓ **Жапырақшалар** – бірінен соң бірі айтылатын әңгімелер, содан кейін әңгіме орталық сюжетке ауысады.

- ✓ Осознанность, присутствие и мудрость
- ✓ Сила благодарности
- ✓ Истинная признательность

Техники сторителлинга

- ✓ **Мономиф.** Классический путь героя: уход из родных мест, скитания и возвращение домой, часто триумфальное.
- ✓ **Вложенные циклы.** Наслоение историй друг на друга, но не хаотичное, а построенное вокруг главного сюжета и усиливающее его.
- ✓ **Гора.** В отличие от мономифа не всегда заканчивается хорошо. Для горы характерна скачкообразность эпизодов, в одной серии могут соседствовать успех и неудача.
- ✓ **Начало с середины.** Этот прием используется во многих современных фильмах, чтобы быстро заинтересовать зрителя: просмотр начинается с кульминации, а уже потом показывается, как до этого развивались события.
- ✓ **Как было, и как могло бы быть.** Выразительность достигается за счет контраста между существующим и возможным. Отличный прием для мотивационных текстов или роликов.
- ✓ **Фальстарт.** История начинается, разворачивается по предсказуемому пути, но обрывается и начинается снова.
- ✓ **Сходящиеся идеи.** Несколько, на первый взгляд, не связанных меж-

- ✓ **Жақтау.** Негізгі бөлігі ретінде көптеген әңгімелер айтылады. Мысалы, «Мың бір түн» ертегісі әртүрлі оқиғаларды (Шехеразаданың ертегілері) баяндайды, бірақ басты сюжет аясында.

Тыңдаушылардың эмоцияларына әсер ете отырып, оқиғаны есте сақтауға ынталандыратын және әсер ететін құралдарды қолдануды ұмытпаған жөн. Бұл:

- аудиторияның назарын аударуға;
- онымен сенімді қарым-қатынас орнатуға;
- тыңдаушыларды іс-әрекетке ынталандыруға;
- олардың пікірін өзгертуге және сенімдерге әсер етуге;
- қарсылықтармен жұмыс істеуге;
- сұрақтарға жауап беруге көмектеседі.

Оқиғаны баяндаудың қаншалықты нәтижелі болғанын түсіну мақсатында кері байланыс үшін жақсы сторителлинг критерийлеріне назар аударуға болады (А. Казеев). Әңгіме:

- есте қаларлық;
- әмбебап;
- көңіл көтеретін;
- білім беретін;
- құрылымдалған болуы керек.

ду собой историй постепенно сходятся в одной сюжетной точке.

- ✓ **Лепестки** – истории, которые рассказываются одна за другой, после чего повествование переходит к центральному сюжету.
- ✓ **Рамка.** Множество историй рассказываются в рамках основной. Например, в сказке «Тысяча и одна ночь» рассказываются разные истории (сказки Шахерезады), но в рамках главного сюжета.

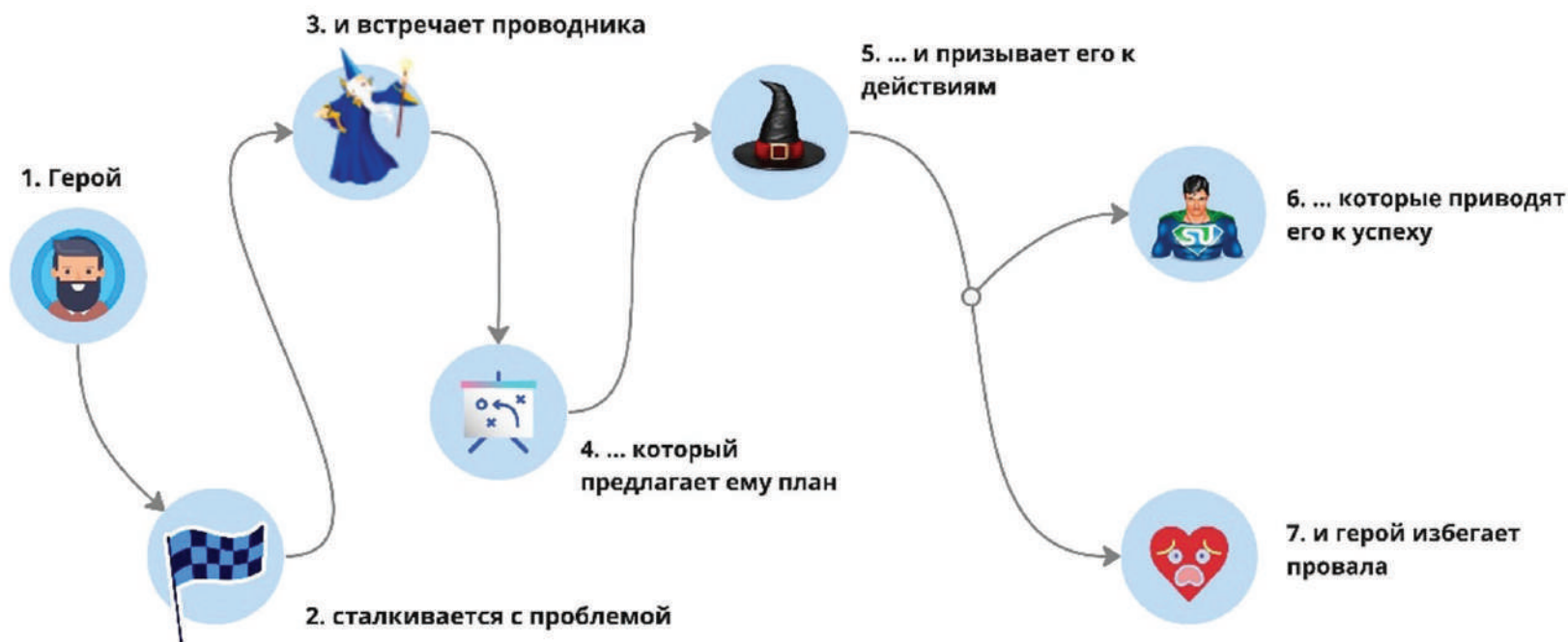
Воздействуя на эмоции слушателей, рекомендуется не забывать применять средства, стимулирующие и влияющее на запоминание истории. Это поможет:

- завладеть вниманием аудитории;
- выстроить с ней доверительные отношения;
- мотивировать слушателей к действиям;
- изменить их мнение и повлиять на убеждения;
- работать с возражениями;
- отвечать на вопросы.

Чтобы понять, насколько было результативным рассказывание истории, для обратной связи можно ориентироваться на критерии хорошего сторителлинга (А. Казеев). История должна быть:

- запоминающаяся;
- универсальная;
- развлекательная;
- образовательная;
- структурированная.

Мысалдар нұсқалары
Варианты примеров

Тренингтер үшін психолог Е. Тарариннің «Nalanda Stories» рухани өсу практикасын (<https://www.youtube.com/watch?v=SNBDsirhIK0>), сондай-ақ құммен әңгіме айту мысалдарын (<https://www.youtube.com/watch?v=fStrEQ4AQQ>) қолдануға болады.

Әңгіме айту алгоритмі

Осылайша, әңгіме айту әдісі арқылы қайта бағдарлау, өзімізді өзгерту және әрқашан таңдау бар екенін түсіну орын алуы мүмкін және бізбен не болып жатқанын қалай түсіндіретінімізге және өзімізбен бірге не алғымыз келетініне байланысты. Сіз құрған кез келген әңгіме адамның біліміне ғана емес, оның көзқарастарына, ойларына, қабылдауына, сенімдеріне де әсер етуі мүмкін және қоғамдағы сәтті әлеуметтену үшін мінез-құлықты түзетуде қажетті нәтиже береді.

Для тренингов можно использовать практику духовного роста психолога Е. Тарарина «Nalanda Stories» (<https://www.youtube.com/watch?v=SNBDsirhIK0>), а также примеры рассказывания истории с песком (<https://www.youtube.com/watch?v=fStrEQ4AQQ>).

Алгоритм рассказывания истории

Таким образом, через метод истории может произойти переориентация, изменение себя и понимание того, что всегда есть выбор, и все зависит от того, как мы интерпретируем происходящее с нами и что хотим взять с собой в дорогу. Любая история, которую вы создадите, может повлиять не только на *со-знание* человека, но и на его установки, мысли, восприятие, убеждения и даст желаемый результат в коррекции поведения для успешной социализации в обществе.

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК: ФИШИНГ

Интернеттегі фишингтік нұсқаулар алаяқтардың жеке ақпаратты ұрлау үшін жасайтын тұзақтарынан аулақ болуға көмектеседі. Төменде фишингтен сақтанудың негізгі сақтық шаралары мен әдістері келтірілген.

ЖІБЕРУШІНІҢ ШЫНАЙЫЛЫҒЫН ТЕКСЕРУ

- ▶ Әрқашан жіберушінің электрондық пошта мекенжайын тексеріңіз. Егер хат күдікті болып көрінсе, доменді компанияның ресми сайтымен салыстырыңыз (мысалы, apple.com орнына apple.support.com пайдаланылуы мүмкін).
- ▶ Мекенжайдағы ерекше таңбаларға немесе кішігірім қателіктерге назар аударыңыз.

ТІРКЕМЕЛЕР МЕН СІЛТЕМЕЛЕРГЕ ҚАТЫСТЫ САҚТЫҚ ТАНЫТУ

- ▶ Белгісіз жіберушілердің хаттарындағы тіркемелерді немесе сілтемелерді ешқашан ашпаңыз.
- ▶ Сілтемені тінтуірдің үстіне апарып, (баспай) және нақты URL мекенжайын хат мәтінінде жазылғанмен салыстыру арқылы тексеріңіз.

ШҰҒЫЛ ХАБАРЛАМАЛАРДАН САҚ БОЛЫҢЫЗ

- ▶ Фишингтік хаттар көбінесе шұғыл элементтерді қамтиды: сізге аккаунтты бұғаттау, жеткізу проблемалары немесе төлемді растаудың шұғыл қажеттілігі туралы ескертілуі мүмкін.
- ▶ Мұндай хаттарға бірден жауап бермеңіз. Жаңа браузер ашып, ақпаратты ресми сайт арқылы тексеріңіз.

АНТИВИРУСТЫҚ БАҒДАРЛАМАНЫ ПАЙДАЛАНУ

- ▶ Фишингтік шабуылдарды анықтайтын және бұғаттай алатын антивирустық бағдарламалық жасақтаманы орнатыңыз және үнемі жаңартыңыз.
- ▶ Фишингтік веб-сайттар мен зиянды сілтемелерден қорғайтын антивирустық мүмкіндіктерді қосыңыз.

КҮДІКТІ САЙТТАРҒА ЖЕКЕ ДЕРЕКТЕРДІ ЕНГІЗБЕҢІЗ

- ▶ Егер сіз оны хатта немесе хабарламада күдікті сілтеме арқылы тапсаңыз, веб-сайтқа ешқашан жеке мәліметтеріңізді, парольдеріңізді немесе банктік ақпаратыңызды енгізбеңіз.
- ▶ Қауіпсіздік сертификаты үшін сайттың URL мекенжайын тексеріңіз (https:// және мекенжай жолағындағы құлып белгішесі).

БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНТЕРНЕТЕ

ФИШИНГ

Рекомендации по фишингу в интернете помогут вам избежать ловушек, которые создают мошенники для кражи личной информации. Ниже представлены основные меры предосторожности и способы защиты от фишинга.

ПРОВЕРКА ПОДЛИННОСТИ ОТПРАВИТЕЛЯ

- ▶ Всегда проверяйте адрес электронной почты отправителя.
- ▶ Если письмо кажется подозрительным, сравните домен с официальным сайтом компании (например, вместо apple.com может использоваться apple.support.com).
- ▶ Обратите внимание на необычные символы или незначительные ошибки в адресе.

ОСТОРОЖНОСТЬ С ВЛОЖЕНИЯМИ И ССЫЛКАМИ

- ▶ Никогда не открывайте вложения или ссылки в письмах от неизвестных отправителей.
- ▶ Проверьте ссылку, наведя на нее курсор мыши (не кликая) и сравнив фактический URL с тем, что написано в тексте письма.

ОПАСАЙТЕСЬ СРОЧНЫХ СООБЩЕНИЙ

- ▶ Фишинговые письма часто содержат элементы срочности: вас могут предупредить о блокировке аккаунта, проблемах с доставкой или срочной необходимости подтвердить платеж.
- ▶ Не реагируйте на такие письма сразу. Откройте новый браузер и проверьте информацию через официальный сайт.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТИВИРУСНОГО ПО

- ▶ Установите и регулярно обновляйте антивирусное программное обеспечение, которое может обнаружить и заблокировать фишинговые атаки.
- ▶ Включите функции антивируса, которые защищают от фишинговых веб-сайтов и вредоносных ссылок.

НЕ ВВОДИТЕ ЛИЧНЫЕ ДАННЫЕ НА ПОДОЗРИТЕЛЬНЫХ САЙТАХ

- ▶ Никогда не вводите свои личные данные, пароли или банковскую информацию на сайте, если вы попали на него через подозрительную ссылку в письме или сообщении.
- ▶ Проверьте URL сайта на наличие сертификата безопасности (https:// и значок замка в адресной строке).

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК: ФИШИНГ

ЕКІ ФАКТОРЛЫ АУТЕНТИФИКАЦИЯНЫ (2FA) ІСКЕ ҚОСЫҢЫЗ

- ▶ Тіркелгілеріңіз үшін қосымша қорғаныс деңгейін қамтамасыз ету үшін әрқашан екі факторлы аутентификацияны пайдаланыңыз. Бұл сіздің деректеріңіз ұрланған жағдайда да бұзылу мүмкіндігін азайтады.

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕГІ ХАБАРЛАМАЛАРҒА ҚАТЫСТЫ САҚТЫҚ

- ▶ Фишингтік шабуылдар көбінесе әлеуметтік желілер мен мессенджерлер арқылы жүзеге асырылады. Аккаунттары бұзылған таныстардан келген болса да, күдікті сілтемелерге өтпеңіз.

КҮТПЕГЕН «ҰТЫСТАРҒА» СЕНБЕҢІЗ

- ▶ Күтпеген лотерея ұтысы, тегін сыйлық немесе үлкен сыйақы туралы хабарлар әрқашан дерлік фишингтік болып табылады. Мұндай жағдайларда жеке деректерді жібермеңіз.

ҚҰПИЯ СӨЗДЕРДІ ҮНЕМІ ЖАҢАРТЫП ОТЫРУ

- ▶ Тіркелгілеріңіз үшін құпия сөздерді үнемі өзгертіңіз және бірнеше қызмет үшін бірдей құпия сөзді пайдаланбаңыз.
- ▶ Күшті құпия сөздерді жасау және сақтау үшін құпия сөз менеджерлерін пайдаланыңыз.

ФИШИНГТІК ШАБУЫЛДАР ТУРАЛЫ ХАБАРЛАҢЫЗ

- ▶ Егер сіз күдікті хат алсаңыз, оны бірден жоймаңыз. Фишинг туралы хат жіберілген компанияның қолдау қызметіне хабарлаңыз.
- ▶ Көптеген компанияда алаяқтық туралы хабарлау үшін арнайы электрондық пошта мекенжайлары бар (мысалы, phishing@apple.com).

**БҰЛ ЧЕК-ПАРАҒЫ
ТӘУЕКЕЛДЕРДІ АЗАЙТЫП ҚАУІПСІЗДІКТІ
ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕДІ.**

БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНТЕРНЕТЕ

ФИШИНГ

АКТИВИРУЙТЕ ДВУХФАКТОРНУЮ АУТЕНТИФИКАЦИЮ (2FA)

- ▶ Всегда используйте двухфакторную аутентификацию, чтобы обеспечить дополнительный уровень защиты для ваших учетных записей. Это уменьшит вероятность взлома даже в случае кражи ваших данных.

ОСТОРОЖНОСТЬ С СООБЩЕНИЯМИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

- ▶ Фишинговые атаки часто происходят через социальные сети и мессенджеры. Не переходите по подозрительным ссылкам, даже если они пришли от знакомых, чьи аккаунты могли быть взломаны.

НЕ ДОВЕРЯЙТЕ НЕОЖИДАННЫМ «ВЫИГРЫШАМ»

- ▶ Сообщения о неожиданном выигрыше в лотерею, бесплатном подарке или крупном вознаграждении почти всегда являются фишинговыми. Не передавайте никакие личные данные в таких случаях.

РЕГУЛЯРНОЕ ОБНОВЛЕНИЕ ПАРОЛЕЙ

- ▶ Регулярно меняйте пароли для своих учетных записей и не используйте один и тот же пароль для нескольких сервисов.
- ▶ Используйте менеджеры паролей для создания и хранения надежных паролей.

СООБЩАЙТЕ О ФИШИНГОВЫХ АТАКАХ

- ▶ Если вы получили подозрительное письмо, не удаляйте его сразу. Сообщите о фишинге в службу поддержки той компании, от имени которой якобы было отправлено письмо.
- ▶ Многие компании имеют специальные адреса электронной почты для сообщений о мошенничестве (например, phishing@apple.com).

**ЭТОТ ЧЕК-ЛИСТ ПОМОЖЕТ ВАМ
МИНИМИЗИРОВАТЬ РИСКИ
И ЗАЩИТИТЬ СВОИ ДАННЫЕ ОТ МОШЕННИКОВ.**

БАЛА ҮШІН ОЙЫН НЕНІ БІЛДІРЕДІ?

Бала ойында бала өмір сүреді, бұл өмір онда нақты өмірдің іздерінен гәрі тереңірек болады. Ойын бүкіл адамзат мәдениетінің негізі болып табылады. Бұл бала дамуының негізгі элементі.

Ян Амос Коменский,
чех ойшылы-гуманист, педагог,
жазушы, қоғам қайраткері,
педагогиканың тәуелсіз пән ретінде
негізін қалаушы

Баланың дамуына қатысты көптеген теориялар бар. Ұзақ уақыт бойы балалар ересектердің кішірейтілген көшірмелері ретінде қарастырылды, ал ғылым адамның балалық және жасөспірім кезіндегі танымдық жетістіктеріне, тілдік дамуына және физикалық қалыптасуына назар аудармады.

Ұрықталудан бастап туылғанға дейін балалар жануарлар әлемінің жеке тұлғаларының дамуына ұқсас кезеңдерден өтеді, бірақ нөлден жеті жасқа дейін олардың дамуы адамзат эволюциясымен салыстырылады. Бұл процесте негізгі рөлдердің бірі ойынға тиесілі.

Балалардың психологиясын зерттеу жұмыстарымен танымал швейцариялық психолог және философ **Жан Пиаже**, балалардың ойлау табиғатын зерттей отырып, оның ересек адамнан айырмашылығы туралы гипотеза жасады, осылайша когнитивті даму теориясы пайда болды. Ол алғаш рет балалардың қоршаған әлемді игерудегі белсенді рөліне назар аударып, оларды қоршаған әлемді танитын білімді белсенді түрде жинақтайтын «кішкентай зерттеушілер» ретінде көрсетті.

К. И. Карева,
әлеуметтік ғылымдар магистрі,
логопед-психолог,
Алматы қ.

ЧТО ЗНАЧИТ ИГРА ДЛЯ РЕБЕНКА?

К. И. Карева,
магистр социальных наук,
психолог-логопед,
г. Алматы

В игре ребенок живет, и следы этой жизни остаются в нем глубже, чем следы действительной жизни. Игра – в значительной степени основа всей человеческой культуры. Это основной элемент развития ребенка.

Ян Амос Коменский,
чешский мыслитель-гуманист, педагог,
писатель, общественный деятель,
основоположник педагогики
как самостоятельной дисциплины

Существует великое множество теорий, касающихся развития ребенка. Долгое время дети рассматривались как уменьшенные копии взрослых, и наука не заостряла внимание на познавательных достижениях, языковом развитии и физическом становлении человека в детстве и юности.

Начиная с зачатия и до рождения, дети проходят этапы, схожие с развитием особей животного мира, но в период с нуля до семи лет их развитие сопоставимо с эволюцией человечества. И в этом процессе одна из ключевых ролей принадлежит игре.

Почему игра столь значима для ребенка? Она позволяет ему повторять действия взрослых, понимать социальные взаимоотношения, особенно в семье, тем самым открывая ключ к пониманию реальности и фор-

Жан Пиаже, швейцарский психолог и философ, известный работами по изучению психологии детей, исследуя природу детского мышления, выдвинул гипотезу о его отличии от взрослого, создав тем самым **теорию когнитивного развития.** Он впервые обратил внимание на активную роль детей в освоении окружающего мира, представив их как «маленьких исследователей», которые активно накапливают знания, благодаря которым познают окружающий мир.

Дамытушы ойындар тек ләззат пен қуаныш әкеліп қана қоймай, сонымен қатар пайда әкелуі үшін, олар баланың жас санатына сәйкес келуі керек.

Баланы еркелетіп, онымен сөйлесуді ұмытпаңыз. Ол айналасындағылардың бәрін әлі нақты ажырата алмайды, бірақ ол ата-анасының бетіне қарайды, бұл ол үшін ең қызықты. Сондықтан, онымен үнемі мимиканы өзгертіп, күлімсіреп сөйлесіңіз.

Неліктен ойын бала үшін соншалықты маңызды? Бұл оған отбасындағы ересектердің әрекеттерін қайталауға, әлеуметтік қатынастарды, түсінуге мүмкіндік береді, осылайша шындықты түсіну мен психиканы қалыптастырудың жолын табады. Мектепке дейінгі жаста ойын өзін-өзі растау мен әлеуметтік бейімделудің дамуына ықпал етеді, ересектермен қарым-қатынас көкжиегін кеңейтеді, бейнелі ойлау мен қиялды дамытады.

Жас классификациясы бойынша балалық шақ жеті кезеңге бөлінеді:

- сәби кезі (туғаннан 1 жасқа дейін);
- ерте балалық шақ (1 жастан 3 жасқа дейін);
- кіші және орта мектепке дейінгі жас (3 жастан 5 жасқа дейін);

мированию психики. В дошкольном возрасте игра способствует развитию самоутверждения и социальной адаптации, расширяет горизонты общения со взрослыми, развивает образное мышление, воображение и фантазию.

По возрастной классификации весь период детства делится на семь периодов:

- *младенчество* (от рождения до 1 года);
- *раннее детство* (от 1 года до 3 лет);
- *младший и средний дошкольный возраст* (от 3 до 5 лет);
- *старший дошкольный возраст* (от 5 до 7 лет);
- *младший школьный возраст* (от 7 до 11 лет);
- *подростковый возраст* (от 11 до 13-14 лет);
- *ранний юношеский возраст* (от 13-14 до 16-17 лет).

Инициатива развивающих игр с ребенком до года всегда исходит от взрослых. Игры с младенцем не являются играми в полном смысле этого слова: они кардинально отличаются от таких игр, как догонялки, классики или пятнашки. Малыш только появился на свет и не понимает, что такое игра. Взрослые сами должны предлагать ему разнообразные и увлекательные занятия, на которые он будет откликаться, открывая и познавая таким образом окружающий мир.

Специалисты рекомендуют начинать играть с ребенком, когда он готов к этому, т. е. после того, как он проснулся, прошел гигиенические процедуры и покушал. Необходимо выбрать момент, когда малыш не испытывает дискомфорта. Лучше всего заниматься играми в середине периода бодрствования. Не следует переутомлять ребенка: время одной игровой сессии должно начинаться с двух минут и постепенно увеличиваться до десяти к концу первого месяца. В этом возрасте у ребенка активно развиваются органы чувств, поэтому занятия должны основываться на тактильных ощущениях, которые ему понятны.

Пальчиковые игры и гимнастика

Сорока-белобока – очень хорошая игра-забава. Она не просто смешит малыша: в ходе игры происходит стимуляция активных точек ладони, легкий массаж, развитие мелкой моторики. Играть можно начиная с рождения.

- мектеп жасына дейінгі аға жас (5 жастан 7 жасқа дейін);
- кіші мектеп жасы (7 жастан 11 жасқа дейін);
- жасөспірімдік шақ (11-ден 13-14 жасқа дейін);
- ерте жастық шақ (13-14-тен 16-17 жасқа дейін).

Ересектер бір жасқа дейінгі дамытушы ойындардың бастамашысы болып табылады. Сәбимен ойнау сөздің толық мағынасындағы ойын емес: олар қуаласпақ, классики немесе пятнашки сияқты ойындардан түбегейлі ерекшеленеді. Сәби жаңа ғана дүниеге келді және ойынның не екенін түсінбейді. Ересектердің өздері оған әртүрлі және қызықты әрекеттерді ұсынуы керек, ол оған жауап береді, осылайша қоршаған әлемді танып, біледі.

Сарапшылар баламен ойнауға дайын болған кезде, яғни оянып, гигиеналық процедуралардан соң, тамақтанып алғаннан кейін ойнауды ұсынады. Бала ыңғайсыздықты сезінбейтін сәтті таңдау керек. Ояну кезеңінің ортасында ойнаған дұрыс. Баланы ойынмен шамадан тыс жүктемеу керек: бір ойын сеансының уақыты екі минуттан басталып, бірінші айдың соңына қарай біртіндеп оңа дейін ұлғаюы керек. Бұл жаста баланың сезім мүшелері белсенді дамиды, сондықтан жаттығулар оған түсінікті тактильді сезімдерге негізделуі керек.

Саусақ ойындары және гимнастика

Сорока-белобока – өте жақсы ойын-сауық. Ол баланы күлдіріп қана қоймайды: ойын барысында алақанның белсенді нүктелерін ынталандыру, жеңіл массаж, ұсақ моториканы дамыту жүреді. ОБұл ойынды туғаннан бастап ойнауға болады.

«*Орамалмен жасырынбақ*» дамытушы ойыны (4 айлық балаларға арналған). Бұл ойынды төсекте жатып ойнауға болады. Рас, бұл шын мәніндегі жасырынбақ емес. Анасы жасырынады. Бетіңізді орамалмен жауып, содан кейін ашыңыз. Күліп, «Анаң қайда? Анаң міне!» деп, баланы сізді көргеніне қуануға шақырыңыз.

«*По кочкам, по кочкам*» дамытушы ойыны (6 айлық балалар үшін)

Кубиктер мен сылдырмақтар (10-11 айлық балалар үшін)

Баланың өмірінің оныншы айының

Чтобы развивающие игры приносили не только удовольствие и радость, но и пользу, они должны соответствовать **возрастной категории ребенка**.

Развивающая игра «Прятки с платком» (для детей 4 месяцев). В прятки, оказывается, можно играть, лежа в кроватке. Правда, прятки эти не совсем обычные. Прятаться будет мама. Спрячьте лицо под платком, затем снимите платок. Улыбнитесь, посмейтесь, приглашая и малыша порадоваться вашему появлению: «Где мама? Вот она, мама!»

Развивающая игра «По кочкам, по кочкам» (для детей 6 месяцев)

Кубики и погремушки (для детей 10–11 месяцев)

К концу десятого месяца жизни ребенка уже можно учить раскладывать предметы по группам. Например, попросите его собрать кубики в ведерко, а погремушки сложить в коробку. Для начала можно выполнить задание вместе, направляя ручку малыша и комментируя его действия. Помните, как

Не забывайте гладить малыша и общаться с ним. Он еще не может четко различать все, что его окружает, но уже фиксирует взгляд на лицах родителей, что для него является самым интересным. Поэтому постоянно общайтесь с ним, меняя мимику и улыбаясь.

Ширақтық – бұл жақсы белгі: үнемі жүгіруге және секіруге тырыспайтын, көзге тік қарамайтын, күлімсіремейтін, педиатрлар мен балалар психологтерінің қорқынышын тудыратын тыныш және қорқақ нәресте.

соңында заттарды топтарға бөлуге үйретуге болады. Мысалы, одан кубиктерді шелекке жинап, сылдырмақтарды қорапқа салуын сұраңыз. Бастапқыда балаға бағыт, әрекеттеріне түсініктеме бере отырып, тапсырманы бірге орындай аласыз. Кішкентай жеңістері үшін нәрестені мадақтау қаншалықты маңызды екенін ұмытпаңыз!

Нәзік қолғаптар. Сәбидің қолдарын жұмсақ нәрсемен: тоқылған қолғаппен, жібек орамалмен, терімен сипалаңыз. Бұл бала түйсінімінің дұрыс қалыптасуына көмектеседі.

Ерте балалық шақ (1 жастан 3 жасқа дейін). Психологтер тұлғаның негізі өмірдің алғашқы үш жылында түпсана деңгейінде қалыптасады деп мәлім-

важно хвалить кроху за маленькие победы!

Ласковые варежки. Погладьте ручки карапуза чем-нибудь мягким: вязаными варежками, шелковым платочком, кусочком меха. Это поможет формированию здорового осязания ребенка.

Раннее детство (от 1 года до 3 лет). Психологи утверждают, что основа личности формируется на подсознательном уровне в первые три года жизни. В это время закладывается эмоционально-психический опыт, который служит дальнейшему развитию когнитивных способностей человека. Главным фактором этого процесса является **предметная и игровая деятельность.**

С 1,5 до 2 лет, когда ребенок проявляет чрезмерную активность и в то же время неуклюжесть, терпение родителей должно быть на высоте. Крики и ругань только усилят ощущение вины, что впоследствии может привести к формированию разного рода комплексов. В этом возрасте очень немногие из детей способны участвовать в коллективных играх. Ребенок может играть рядом с другими детьми, но не вместе с ними. Особое внимание малышей привлекают игры детей старшего возраста.

Для детей младше 3 лет важны установленные порядки и привычный режим дня. При нарушении этого ритма жизни ребенок часто демонстрирует свое недовольство бурным проявлением эмоций. Родители нередко называют своих детей «капризными», не осознавая, что причина недовольства может заключаться в мелочах (например, мама переложила игрушки с его полки в другое место, заставляет кушать в непривычное для него время и т. д.).

Кроме того, малыши испытывают беспокойство, когда взрослые меняют свои решения, сначала запрещая, а затем разрешая определенные действия. Поэтому взрослым следует проявлять последовательность в поведении и поддерживать порядок как в повседневной жизни, так и в отношениях с детьми. Установившийся к 3 годам внутренний «образ порядка» у ребенка станет основой для его успешного развития и обучения.

Варианты игр для детей 1 года – 3 лет

Дорога (1–1,5 года). Игра учит малы-

дейді. Осы уақытта адамның танымдық қабілеттерін одан әрі дамытуға қызмет ететін эмоционалды-психикалық тәжірибе қалыптасады. Бұл процестің негізгі факторы **пәндік және ойын әрекеті** болып табылады.

1,5 жастан 2 жасқа дейін, бала шамадан тыс белсенді және сонымен бірге ебедейсіз болған кезде, ата-аналардың өте шыдамды болуы керек. Айқайлау мен ұрысу баланың өзін кінәлі сезінуін күшейтеді, бұл кейіннен баланың өзіне деген сенімсіздігінің пайда болуына әкелуі мүмкін.

Бұл жаста балалардың өте аз бөлігі ұжымдық ойындарға қатыса алады. Бала басқа балалармен бірге емес, олардың жанында ойнай алады. Үлкен балалардың ойындары сәбилердің ерекше назарын аударады.

3 жасқа дейінгі балалар үшін белгіленген тәртіп пен әдеттегі күн тәртібі маңызды. Өмірдің осы ырғағы бұзылған кезде, бала өз наразылығын көбінесе эмоциялар арқылы көрсетеді. Ата-аналар балаларын жиі қыңыр деп атайды, бірақ олар баланың наразылығының себебі ұсақ-түйек болуы мүмкін екенін түсінбейді (мысалы, анасы ойыншықтарды өз сөресінен басқа жерге қойды, оны әдеттен тыс уақытта тамақтануға мәжбүр етеді және т.б.).

Сонымен қатар, ересектер шешімдерін өзгертіп, алдымен белгілі бір әрекеттерге тыйым салып, содан кейін рұқсат бергенде балалар мазасызданады. Сондықтан ересектер мінез-құлықта дәйектілік танытып, күнделікті өмірде де, балалармен қарым-қатынаста да тәртіпті сақтауы керек. Балада 3 жасқа дейін қалыптасқан ішкі «тәртіп бейнесі» оның табысты дамуы мен оқуы үшін негіз болады.

1 жастан 3 жасқа дейінгі балаларға арналған ойын нұсқалары

Жол (1-1,5 жас). Ойын баланы кеңістікте бағдарлануға, кедергілерден өтуге үйретеді. Ескі журналдардан, газеттерден, суреттерден, қарындаштардан, кубиктерден, кегельдерден және т.б. «жол» жасаймыз. Баладан осындай «жолда» жүруін сұраймыз. Ойынды көшеде ойнауға болады, Бормен жерге шатастырылған сызықтар, кедергілер салып, ойынды далада ойнауға болады.

Мен атайтын нәрсеге қарай жүгір. Ойын өте қарапайым және кішкентайлар үшін қолжетімді. Ойын баланы

ша ориентироваться в пространстве, перешагивать через препятствия. Делаем «дорогу» из старых журналов, газет, картинок, карандашей, кубиков, кеглей и др. (одна и та же быстро надоедает). Просим ребенка походить по такой «дороге». Играть можно и на улице, рисуя мелками переплетенные, запутанные линии, препятствия.

Беги к тому, что назову. Игра очень простая и доступная для малышей. Она учит их ориентироваться в пространстве и дарит прекрасную возможность подвигаться. Мама объявляет ребенку: «Давай мы с тобой будем машинками!» (или паровозиками). Изображать машинку можно, стоя на месте, «гудеть», как мотор, и «бибикать». Затем мама объявляет: «А теперь, машинки, поехали к горке!» Все «машинки едут» к горке. «А теперь к домику!» и т. д.

Играем дома

✓ Предложите во время рисования сделать из круга или квадрата какой-нибудь образный рисунок: солнышко, домик, дерево, цветочек и др. Предоставьте ребенку возможность

Подвижность является хорошим знаком: тихий и боязливый малыш, который не пытается постоянно бегать и прыгать, не смотрит в глаза, не улыбается, вызывает опасения врачей-педиатров и детских психологов.

кеңістікте бағдарлануға үйретеді және қозғалуға тамаша мүмкіндік береді. Анасы балаға: «Екеуіміз машинка болайық!» (немесе локомотив). Машинаны бір орында тұрып, мотор сияқты «гуілдеп», «бипылдатып» көрсете аласыз. Содан кейін анасы: «Енді машиналар, төбешікке барайық!» дейді. Барлық «машиналар» сырғанаққа қарай жүреді. «Ал енді үйге қарай!» және т. б.

Үйде ойнаймыз

✓ Сурет салу кезінде шеңберден немесе шаршыдан бейнелі сурет са-

проявить фантазию.

✓ Во время занятий аппликацией используйте как можно больше подручных средств: крупы, блески, природные материалы, вату, кусочки ткани, шерсти, нитки и др.

✓ Бумага: дырять, рисовать, делать самолетики и кораблики, вырезать различные фигуры.

✓ Натуральные краски: свекла, морковь, ягоды (большой плюс – их можно кушать).

✓ Обводит ключи, стаканчики,

луды ұсыныңыз: күн, үй, ағаш, гүл және т.б. балаға қиялын көрсетуге мүмкіндік беріңіз.

✓ Жаттығу кезінде мүмкіндігінше импровизацияланған құралдарды қолданыңыз: жарма, жылтыр, табиғи материалдар, мақта, мата, жүн, жіп және т. б.

✓ Қағаз: тесу, сурет салу, ұшақтар мен қайықтар жасау, әртүрлі фигура-ларды кесу.

✓ Табиғи бояулар: қызылша, сәбіз, жидектер (үлкен плюс – оларды жеуге болады).

✓ Кілттерді, стақандарды, табақшаларды, тығындарды, мөрлерді бастырып сызу.

✓ Суретті үлкен бояу жаққышпен салған жақсы.

✓ Қағаз шариктерді лақтырып ойнау (барлық балалар лақтырып ойнағанды жақсы көреді).

✓ Қағаздағы нүктелерді қосу.

✓ Үрлеу, айқайлау, бөтелкелерге, банкаларға, қақпақтарға мөңіреу.

✓ Пластикалық бөтелкелерді, стақандарды, шелектерді, картон қораптарды және т. б. домалату, лақтыру, кесу, бояу.

Кіші және орта мектепке дейінгі жас (3 жастан 5 жасқа дейін).

3 жастан кейін баланың дамуы оның жеке тұлғасын қалыптастырудың маңызды кезеңі болып табылады. Осы кезеңде ол губка сияқты ақпаратты сіңіреді, ал ата-аналардың міндеті – осы қызықты уақыт үшін оңтайлы жағдай жасау.

3 пен 4 жас аралығында есте сақтау басқа психикалық процестерге әсер ететін негізгі функцияға айналады. Осы кезеңдегі бала үшін ойлау дегеніміз – бұрынғы тәжірибесіне сүйену немесе оны өзгерту арқылы есте сақтау. Есте сақтау қабілетінің арқасында нәресте жалпы түсініктерге сүйене отырып, әрекет ете бастайды. Егер бұрын оны қабылдау тек нақты жағдайлармен байланысты болса, енді ойлау визуалды әрекеттен асып түсе бастайды.

Осы жастағы сөйлеу дамуына тән ерекшелік – тілге, сөздердің мағынасына, грамматикалық формаларға ерекше қызығушылық танытады, ол «Бұл сөз нені білдіреді?», «Қалай дұрыс айту керек?» және т. б. сұрақтарында көрінеді.

Балалар эпитеттерді таңдау ойында-рын өте жақсы көреді. Сонымен қатар, олардың белсенді сөздік қоры тек зат

блюда, пробки, печатки.

✓ Рисовать лучше большими кистями.

✓ Бросаться бумажными шариками (все дети любят бросаться, пусть лучше бумажными шариками).

✓ Соединять точки на бумаге.

✓ Дуть, кричать, пыхтеть, мычать в бутылки, банки, крышки.

✓ Катать, бросать, обрезать, раскрашивать пластиковые бутылки, стаканчики, ведерки, картонные коробки и т. д.

Младший и средний дошкольный возраст (от 3 до 5 лет). Развитие ребенка после 3 лет – важный этап в формировании его личности. В данный период он, словно губка, впитывает информацию, и задача родителей – создать оптимальные условия для этого увлекательного времени.

В возрасте от 3 до 4 лет память становится основной функцией, влияющей на другие психические процессы. Для ребенка в этот период мыслить означает вспоминать, полагаясь на свой предыдущий опыт или изменяя его. Именно благодаря памяти малыш начинает действовать, исходя из общих представлений. Если ранее его восприятие было связано только с конкретными ситуациями, то теперь мышление начинает выходить за рамки наглядного действия.

Наиболее характерная особенность развития речи в этом возрасте – особый интерес к языку, значению слов, грамматических форм, который проявляется в вопросах: «Что означает это слово?», «А как правильно сказать?» и т. п.

Дети очень любят игры на подбор эпитетов. При этом у них быстрыми темпами увеличивается объем активного словаря за счет не только существительных и глаголов, но и других частей речи. Они быстро запоминают стихотворения, особенно те, в которых наиболее выражены звучность, ритмичность и смежность рифмы. В детской душе легко находят отклик сказки, рассказы, диалоги из фильмов, когда ребенок сопереживает герою. Чем более осмысленной является получаемая информация, тем легче ее запоминание и более длительный срок хранения в долговременной памяти.

Примеры игр

Съедобное-несъедобное. В эту про-

есімдер мен етістіктермен ғана емес, сөйлеудің басқа да бөліктерімен де жылдам толығыады. Олар өлеңдерді тез есте сақтайды, әсіресе рифманың дыбыстылығы, ритмі және сабақтастығы айқын көрінеді. Бала ертегілер, әңгімелер, фильмдердің кейіпкерлеріне жанашырлық танытады. Алынған ақпарат неғұрлым мағыналы болса, оны есте сақтау оңайырақ болады және есінде ұзақ сақталады.

Ойын үлгілері

Жеуге жарамды-жеуге жарамсыз. Бұл қарапайым, бірақ танымдық ойынды балалар әрқашан қуана ойнайды. Балаңызға доп лақтырып, әртүрлі сөздерді (зат есімдерді) атаңыз. Сіз жеуге болатын барлық нәрсені нәресте «ұстап», «жеуге болмайтын» нәрсені тастауы керек.

Боулинг. Бұл ойын үшін сізге доп пен қолдан жасалған кегли қажет. Оларды тұрақтылық үшін құм немесе сумен толтыру арқылы пластикалық бөтелкелерден жасауға болады. Ойын «көз – қол» қозғалысын үйлестіруді, жалпы моториканы, тепе-теңдікті жақсы дамытады.

Классиктер. Тірек-қимыл аппаратын, тұрақтылықты, ептілікті дамытатын танымал ойын.

Шарадалар. Баламен кезек-кезек әртүрлі жануарларды көрсетіңіз: ол қалай қозғалады, қандай дыбыстар шығарады. Кім көп жануарларды болжайды?

Фигураны қатыру. Әйгілі «Море волнуется раз...» ойынының вариациясы. Музыка немесе әннің әуенімен бала бөлмеде жүгіреді, ал музыка тоқтаған кезде жануар, құс, балық, ағаш, гүл және т.б. күйінде қатып қалуы керек (алдын-ала таңдалады). Жүргізуші ойыншының кімді бейнелегенін болжайды, содан кейін орындарын ауыстырады.

Ойынның балалардың жалпы дамуындағы рөлі соншалықты үлкен және маңызды, сондықтан БҰҰ оны әрқайсысының негізгі құқығы деп жариялады, бұл туралы Бала құқықтары туралы Конвенцияның 31-бабында көрсетілген. Ойын жай ғана көңіл көтеру емес. Бұл «нақты жұмыс» аяқталғаннан кейін жасалатын нәрсе емес. Ойын – бұл балалық шақтың нағыз жұмысы. Оның арқасында балалардың толыққанды, бақытты ересек болуға барлық мүмкіндіктері бар.

стую, но познавательную игру дети всегда играют с большим удовольствием. Бросайте ребенку мяч и называйте разные слова (существительные). Все, что можно съесть, малыш должен «поймать», а «несъедобное» отбросить.

Боулинг. Для этой игры вам понадобятся мяч и самодельные кегли. Их можно сделать из пластиковых бутылок, наполнив песком или водой для устойчивости. Игра отлично развивает координацию движения «глаза – рука», общую моторику, равновесие.

Классики. Популярная игра, которая развивает опорно-двигательный аппарат, устойчивость, ловкость.

Шарады. По очереди с ребенком показывайте различных животных: как двигается, какие звуки издает. Кто отгадает больше животных?

Заморозить фигуру. Вариация известной игры «Море волнуется раз...» Под музыку или песенку ребенок бежит по комнате, а когда звучание прекращается, должен застыть в позе животного, птицы, рыбы, дерева, цветка и т. д. (выбирается заранее). Ведущий отгадывает, кого изобразил игрок, а потом меняются местами.

Роль игры в общем развитии детей настолько велика и важна, что ООН объявила ее основополагающим правом каждого из них, указав на это в статье 31 [Конвенции о правах](#) ребенка. Игра не просто легкомысленное развлечение. Это не то, что нужно делать после того, как «настоящая работа» сделана. Игра – это настоящая работа детства. Благодаря ей у детей есть все шансы стать полноценными, счастливыми взрослыми.

БАЛАЛАР ЖАРАҚАТТАРЫНЫҢ ПСИХОСОМАТИКАСЫ:

БАЛАҒЫЗДЫ ҚАЛАЙ ЕСТУГЕ ЖӘНЕ ОНЫҢ САУ БОЛУЫНА ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

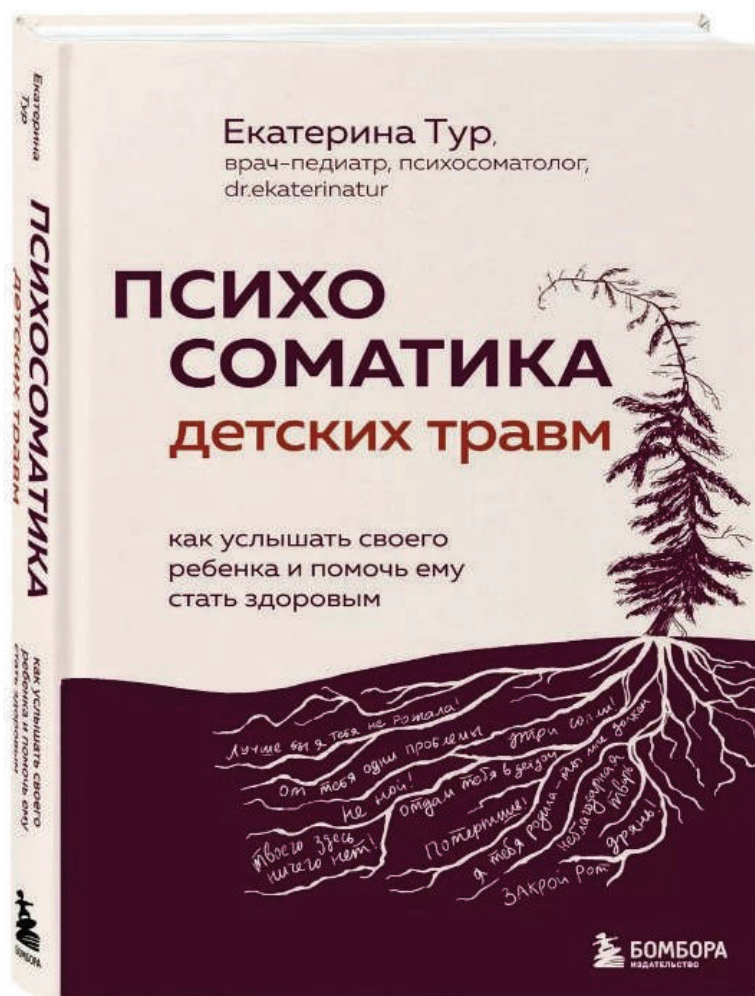
Екатерина Тур – дәрігер, психосоматолог, денеге бағытталған терапия маманы, «Когда тело говорит» кітаптар сериясының авторы.

- ✓ Балалық шақтағы травматикалық тәжірибе ми мен денеге қалай әсер етеді?
- ✓ Психосоматикалық бұзылулар қалай пайда болады?
- ✓ Бұл баланы қандай психикалық және физикалық мәселелерге әкеледі?
- ✓ Балаға айғайлау, жазалау және немқұрайды мінез-құлық несімен қауіпті?
- ✓ Психосоматикамен қандай аурулар байланысты?
- ✓ Қалайша біртұтас және саналы ата-ана болу керек және бұл неге соншалықты маңызды?

«Детская психосоматика» – бұл сөзсіз сүйіспеншілік, түсіністік, сенім және балаңызға шынымен бақытты балалық шақты қалай құруға болатындығы туралы кітап.

Кітап эпигенетика, балалар мен ересектердің нейрофизиологиясы, ғылыми психосоматика саласындағы заманауи зерттеулерге негізделген.

Автор кітапқа өз ауыр тәжірибесі мен қорқынышын жеңуге көмектесетін жаттығулар мен тәжірибелерді енгізді.

Дұрыс айтылған сөз емдеуге қабілетті. Бұл кітапта мен тек психосоматика, тұтастық және өзімді ішімнен қалай көруге болатындығы туралы жайдан-жай айтып отырған жоқпын. Мұның бәрі, әрине, маңызды және қажет, бірақ емдеуге қабілетті сөз әлдеқайда маңызды. Сізде де, қымбатты оқырманым, бұл ерекше сөз болады. Мен қай сөз екенін білмеймін. Сіз оны қай беттен таба алатыныңызды білмеймін. Сіз оны қалай сезінетініңізді білмеймін. Бірақ мен дәл қазір оқып жатқан әріптер мен таңбалар арқылы терең емдеу үдерісін қалай бастау керектігін білемін.

Бұл кітап ішкі әлемге, күнделікті өмірден тыс қалдыратын әлемге жолдама ретінде әрекет етеді. Өзіңізді естуді үйреніңіз. Өзіңізді сезінуді үйреніңіз. Өз денеңізбен оның тілінде сөйлесіңіз.

Бұл кітапты оқи отырып, сіз өзіңізге басқа көзбен қарайсыз: сіз балалық шағыңыздан бүгінгі «Меніңізге» өтіп, ағзаңыздың ішіне үңілесіз. Ең бастысы, сіз өзіңізді нашар сезінуіңіздің себебін тауып, қалпына келтіру қимылын бастайсыз.

Осы кітапты оқығаннан кейін сіз өзіңіздің тұтастығыңызды қалпына келтіруге, ішкі тірегіңізді нығайтуға және өмірді өзгертуге қарай алғашқы қадам жасайсыз, мазасыздық белгілеріне уақытында жауап беруді және жан мен тән аурулары арасындағы байланысты табуды үйренесіз.

<https://www.litres.ru/book/ekaterina-tur/psihosomatika-detskih-travm-kak-uslyshat-svoego-rebenka-i-po-70822312/>

Екатерина Тур – врач, психосоматолог, специалист по телесно-ориентированной терапии, автор в серии книг «Когда тело говорит»

- ✓ Как детский травмирующий опыт влияет на мозг и тело?
- ✓ Как появляются психосоматические нарушения?
- ✓ К каким ментальным и физическим проблемам у ребенка это приводит?
- ✓ Чем опасны крик, наказания и отстраненное поведение?
- ✓ Какие заболевания связаны с психосоматикой?
- ✓ Как быть целостным и осознанным родителем, и почему это так важно?

«Детская психосоматика» – книга о безусловной любви, понимании, доверии и о том, как создать для своего ребенка по-настоящему счастливое детство.

Книга основана на современных исследованиях в области эпигенетики, нейрофизиологии детей и взрослых, научной психосоматики.

Автор включила в книгу упражнения и практики, которые помогут проработать собственный болезненный опыт и страхи.

Автор включила в книгу упражнения и практики, которые помогут проработать собственный болезненный опыт и страхи.

<https://www.litres.ru/book/ekaterina-tur/psihosomatika-detskih-travm-kak-uslyshat-svoego-rebenka-i-po-70822312/>

Правильно сказанное слово способно исцелить. В этой книге я не просто говорю о психосоматике, о целостности и о том, как начать видеть себя внутри себя. Все это, безусловно, важно и нужно, но куда важнее то слово, которое способно исцелить. И у тебя, мой дорогой читатель, это будет особенное слово. Я не знаю, какое именно. Я не знаю, на какой странице ты его найдешь. Я не знаю, как именно ты его почувствуешь. Но я знаю, как запускать процессы глубинного исцеления через буквы и символы, которые ты уже читаешь прямо сейчас.

Эта книга выступает проводником в мир внутреннего, в мир того, что мы всегда оставляем за кадром повседневной жизни. Научиться слышать себя. Научиться чувствовать себя. Говорить со своим телом на его языке.

Читая эту книгу, вы посмотрите на себя другими глазами: пройдете из детства к своему сегодняшнему «Я» и заглянете внутрь своего организма. А главное – найдете причину плохого самочувствия и начнете движение к выздоровлению.

Прочитав эту книгу, вы сделаете первые шаги в восстановлении собственной целостности, укреплении внутренней опоры и изменении жизни, научитесь вовремя реагировать на тревожные симптомы и находить связь между болезнями души и тела.

БАЛАЛАР МЕН АТА-АНАЛАРДЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ НЕЛІКТЕН ЖАСӨСПІРІМ КЕЗІНДЕ НАШАРЛАЙДЫ?

Жыныстық жетілу (пубертаттық кезең немесе пубертат) – жасөспірім ағзасындағы өзгерістер үдерісі, нәтижесінде ол ересек болып, ұрпақ жалғастыра алады.

Половое созревание (пубертатный период или пубертат) – процесс изменений в организме подростка, вследствие которых он становится взрослым и способным к продолжению рода.

ПОЧЕМУ ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ТАК ПОРТЯТСЯ В ПОДРОСТКОВЫЙ ПЕРИОД?

Жыныстық жетілудің басты міндеті – ересек баланы ата-анасынан бөлу. Кез келген жағдайда.

Бұл табиғат заңы. Сондықтан, қамқорлық және түсіністік бар отбасыларда ата-ана мен жасөспірім арасында жанжалдардың болуы сөзсіз.

Баланың жыныстық жетілуі сөзсіз ата-аналармен қарым-қатынастың нашарлауына әкеледі деген жалпы пікірді бәріміз естідік. Шынымен де солай ма?

Шын мәнінде, әр отбасындағы жасөспірім кезеңі әртүрлі болады: зиянсыз көріністерден басталып, экстремалды жағдайға, қарым-қатынастың бұзылуына дейін барады, бұл көптеген ата-ана үшін қорқынышты түс сияқты.

Сонымен қатар, психологтердің пікірінше, егер пубертаттық кезеңде баланың әрекеттері шектен шықса, оның себептеріне назар аудару керек. Көбінесе бұл балалар мен ата-аналардың қарым-қатынасы және онда болған қателіктер. Сондықтан шешімдерді сол жерден іздеу керек.

Біз Instagram-дағы әдемі суреттерге үйреніп қалдық, онда барлық отбасылар бақытты, табысты, бір-бірін шексіз жақсы көреді және қиындықтар туралы естімеген...

Шынайы өмірде мінсіз отбасын табу қиын. Келіспеушіліктің алғышарттары әрқашан табылады.

Жасөспірім ата-анасымен тым жақсы қарым-қатынаста болуы, олардың баланы ересек өмірге жіберуі, оны бақыламауға, бағыттамауға дайын болмауы қиынға соғады.

Айтпақшы, тайпаларда (бұрын да, қазір де) есеюдің ұзақ кезеңі болған жоқ. Балалық шақты ересек өмірден дамудың жаңа кезеңіне өту рәсімі бөлді. Кешегі бала енді өзі үшін жауап беруі керек.

Әрине, бірден өзгеріс болмайды. Бірақ тайпалардағы бастама ата-аналар үшін де, балалар үшін де қайта келмейтін нәрсе болып табылады: енді олар тек өздеріне сенуге және өз бетінше шешім қабылдауға мәжбүр...

Қазіргі қалалық өмір салтында мұндай үдеріс мүмкін емес. Біз баланы жетілгеннен кейін де қамтама-

Все мы слышали распространенное мнение, что пубертат ребенка неизбежно влечет за собой ухудшение отношений с родителями. Так ли это?

На самом деле подростковый период в каждой семье проходит по-разному: от мягких и безобидных своих проявлений до крайностей и «жести», вплоть до разрыва отношений вообще, что и пугает многих родителей, как кошмарный сон.

При этом психологи отмечают: если в пубертате все совсем жестко, надо смотреть, откуда ноги растут. Чаще всего это сами детско-родительские отношения и ошибки, которые там случились. А значит и решения надо искать там.

Мы привыкли к глянцевым картинкам Инстаграма, где все семьи счастливы, успешны, любят друг друга безмерно и о трудностях слыхом не слыживали...

В реальной жизни трудно найти семью, у которой все идеально. Предпосылки для разногласий найдутся всегда.

Поэтому даже в семьях с самыми заботливыми и принимающими родителями конфликт с подростком неизбежен. Потому что, если его нет, как тут уйдешь?

Происходит буквальное «перегрызание пуповины».

Усложняют задачу сепарации подростка не только слишком хорошие отношения с родителями, но и неготовность последних отпустить ребенка во взрослую жизнь, перестать его контролировать и направлять.

К слову, в племенах (и раньше, и сейчас) не было длительного периода взросления. Детство от зрелости отделял обряд инициации – посвящения во взрослые люди. Раз – и вчерашний ребенок уже должен отвечать за себя сам.

Конечно, мгновенных перемен не бывает. Но инициация в племенах – точка невозврата и для родителей, и для детей: теперь они вынуждены рассчитывать только на себя и принимать решения самостоятельно...

В современном городском укладе жизни такой процесс невозможен. Мы продолжаем обеспечивать ребенка и после его созревания: кормим, одеваем, даем крышу над головой, вкла-

Бөліну табиғи үдеріс. Оған тіпті көмектесудің қажеті жоқ. Ең бастысы – кедергі жасамау.

сыз етуді жалғастырамыз: тамақтандырамыз, киіндіреміз, баспана береміз, оның білімі мен жалпы жеке дамуына инвестиция саламыз. Біз баланың балалық шағы мен өзіміздің жастық шағымызды ұзартатын сияқтымыз...

Шынында да баланы қамтамасыз етуден басқа, біз әдетіміз бойынша оның өмірінің түрлі салаларына араласамыз. Біз одан қалыспай, оны басқарудың әдеттегі тетіктерін іздейміз.

Егер балада бәрі жақсы болса, ол оған қарсы тұрады, өз шекараларын қорғайды, өзінің «Менін» ата-анасымен зиянды бірігуден қорғайды.

Бұл тұрғыда баланы ешкім тыңдамай, түсінбесе, оған дәрекілікке жүгінуге тура келеді. Өйткені ол өз өмірін сүріп, қателіктер жіберіп, олармен жұмыс істеп, армандарын жүзеге асыруы керек.

Бұл күресте ата-ана баласының өсуіне және бөлінуіне қаншалықты қарсы (саналы немесе санасыз түрде) болса, шиеленіс дәрежесі соғұрлым жоғары болады.

Бірақ ол жасөспірім де, ата-ана үшін де жеңіл өтпейді.

Бұл ауырсынуды қалай азайтуға, отбасының барлық мүшелері үшін оның жеңіл болуын қалай қамтамасыз етуге болады?

Отбасы ішіндегі қарым-қатынас пен оның сапасы жыныстық жетілу кезінде баламен не болатынына тікелей байланысты.

Жыныстық жетілу үдерісін баламен бірге ауыртпалықсыз, онымен өзара байланысты, сенімді қарым-қатынасты жоғалтпай, лайықты өту мүмкін.

Ия, бұл оңай емес, бірақ қызықты. Бұл тәуекел де, мүмкіндік те! Өйткені соңында біз баламен жаңадан танысып, онымен жаңа, ересек қарым-қатынас құрасыз. Ол үшін күресуге, үйренуге және өз-өзіңізді жеңуге болады...

дываемся в его образование и общее личностное развитие. Мы словно продлеваем детство ребенка... и свою молодость...

Помимо действительно нужного – обеспечения ребенка, лезем по привычке в те сферы, где он уже давно может и должен быть сам. Не хотим по-хорошему отстать от него, вместо этого ищем привычные рычаги управления им.

И если с ребенком все в порядке, он будет сопротивляться этому, отстаивать свои границы, защищать свое «Я» от нездорового слияния с родителями.

В этом смысле хамство – инструмент, к которому ребенку приходится прибегать, если иначе его не слышат и не понимают. Потому что ему нужно прожить свою жизнь, сделать свои ошибки и работу над ними, воплотить свои мечты.

И в этой борьбе градус напряжения тем выше, чем больше родитель противится (осознанно или нет) взрослению и отделению своего ребенка.

Но как и в родах, в сепарации может быть больно: и подростку, и родителям.

Как уменьшить эту боль, облегчить прохождение пубертата для всех членов семьи?

Отношения внутри семьи и их качество напрямую зависят от того, что происходит с ребенком в пубертате.

Пубертат можно пройти вместе со своим ребенком, если не безболезненно, то вполне достойно, не теряя связи с ним и поддерживая теплые, доверительные отношения.

Да, это непросто, как и все воспитание в целом, но интересно. Да, это риск. Но и шанс! Потому что в конце нас ждет новое знакомство со своим ребенком, и новые, взрослые с ним отношения. Они стоят того, чтобы за них и бороться, и учиться, и преодолевать себя...

Главная задача пубертата – сепарация взрослого ребенка от родителей. Любой ценой. Так мы запрограммированы природой...

Процесс сепарации природный, естественный, как роды. Ему даже помогать не нужно. Главное – не мешать.

АҒАШ ҮЙРЕКТЕРДЕН ҚАЗІРГІ РОБОТОТЕХНИКАҒА ДЕЙІН: АТЫ АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН LEGO КОМПАНИЯСЫНЫҢ ЖҮРІП ӨТКЕН КЕРЕМЕТ ЖОЛЫ

ОТ ДЕРЕВЯННЫХ УТОЧЕК ДО СОВРЕМЕННОЙ РОБОТОТЕХНИКИ: НЕВЕРОЯТНЫЙ ПУТЬ ЛЕГЕНДАРНОЙ КОМПАНИИ LEGO

1968 жылы Данияның Биллунд қаласында алғашқы Legoland демалыс және ойын-сауық саябағы ашылды. Көп ұзамай LEGO сөзі пластикалық текше пішінді құрылымдаушының синониміне айналды.

LEGO сөзі дат тіліндегі LEG GODT сөз тіркесінің аббревиатурасы нәтижесінде пайда болды, ол «жақсы ойнау» деп аударылады. Кейін латын тілінен аударғанда ол «жинақтау, біріктіру» дегенді білдіретіні белгілі болды.

Сәлем, қымбатты достар!

Бүгін біз сіздерге LEGO құрылымдаушысы туралы қызықты деректер туралы айтамыз.

1916 жылы қарапайым дат ағаш ұстаы, болашақ кәсіпкер және өнертапқыш Оле Кирк жиһаз және тұрмыстық заттар шығаратын шағын ағаш шеберханасын сатып алды. Бірақ сол жылдар әлемдік экономикалық дағдарыс – Ұлы депрессия жылдары еді...

Ол Кирктің бизнесіне де әсер етті: сатып алушылары азайып, табысы күрт төмендеді...

Дағдарыстан аман қалу үшін ол жиһаз жасағанды қойып, балалардың ойыншықтарын жасауды қолға алды. Оның шағын компаниясы ағаштан жинақ сандықшаларын, йо-йо (арқан ілмегі бар осьпен бекітілген, маятник сияқты жұмыс істейтін, өлшемі мен салмағы бірдей екі дискіден тұратын ойыншық), машиналар, жүк көліктері және үйлер жасай бастайды.

Привет, дорогие друзья!

Сегодня мы расскажем вам интересные факты о **конструкторе LEGO**.

В 1916 г. простой датский плотник, будущий предприниматель и изобретатель Оле Кирк купил небольшую столярную мастерскую, занимавшуюся изготовлением мебели и предметов домашнего обихода. Но в те годы наступила Великая депрессия – мировой экономический кризис...

Не обошел он стороной и бизнес Кирка: покупателей стало меньше, доходы резко снизились...

Чтобы остаться на плаву, нашему плотнику пришлось переквалифицироваться с изготовления мебели на детские игрушки. Его маленькая компания стала делать деревянные копилки, йо-йо (игрушка, состоящая из двух одинаковых по размеру и весу дисков, скрепленных между собой осью, на которую петелькой надета веревка, работает по принципу маятника), машинки, грузовички и домики.

После Второй мировой войны в 1947 г. старший сын основателя компании Готфрид решил начать выпуск конструктора. Компания, возглавляемая им, увеличилась в несколько раз. Постепенно Готфрид отказался от выпуска деревянных игрушек и сосредоточился на изготовлении пластиковых деталей...

Важная часть конструктора LEGO – мини-фигурки. Вы не поверите, но пла-

LEGO-ның бірінші шағын фигурасы
Первая мини-фигурка
LEGO

1947 жылы, екінші дүниежүзілік соғыстан кейін компанияның негізін қалаушының үлкен ұлы Готфрид құрылымдаушы жасау туралы шешім қабылдады. Ол басқаратын компания бірнеше есе өсті. Бірте-бірте Готфрид ағаш ойыншықтарды шығарудан бас тартып, пластикалық бөлшектерді жасауға кірісті...

LEGO құрылымдаушысының маңызы бөлігі – шағын фигуралар. Сенсеңіз де, сенбесеңіз де, пластикалық адамдар 1978 жылы алғашқы LEGO текше пішінді фигуралары пайда болғаннан кейін 30 жыл өткен соң ғана ойлап табылды!

Алғашқы мини-фигура қара полиция костюмі мен ақ қалпақ киген адам болды. Болашақта әртүрлі шағын фигуралар пайда болды, бірақ 11 жыл ішінде олардың барлығының беттері бірдей болып шығарылды – көздің орнына екі нүкте және күлімсірегенді білдіретін сызық. Тек 1989 жылы біреуге эмоцияны білдіретін беттерді жасау идеясы келді. Сол уақыттан бері 4 миллиардтан астам шағын фигура шығарылды!

LEGO қазір әлемдегі ең ірі ойыншық өндірушісі болып табылады. 1985 жылдан бастап компания 560 миллиард кірпіш өндірді. Егер бұл санды жердің барлық тұрғындарына бөлсе, онда әрқайсысы 78 бөлшектен алады.

Егер 1958 жылы шығарылған LEGO текшелерін алып, оларды заманауи бөлшектермен жұптастыруға тырыссаңыз, олар бір-біріне оңай жабысады, себебі компания әмбебап шаблондарды қолданады. Бұл барлық текшелер мөлшері, сыртқы түрі және түсі бойынша әртүрлі болғанымен, олардың барлығы бір-бірімен үйлесімді. Тіпті әдеттегіден бірнеше есе үлкен LEGO DUPLO сериясындағы бөлшектерді стандартты бөлшектерге оңай қосуға болады.

LEGO құрылымдаушыларын иек ойыншық ұшақтар немесе танктер жасау үшін ғана емес, сонымен қатар әртүрлі құрылымдарды салу кезінде де қолданылады. Осылайша, 2014 жылы Венгрияда LEGO-дан биіктігі 34 м мұнара салынды.

*В 1968 г. в датском городе Биллунд был открыт первый **Парк отдыха и развлечений LEGOLAND**. Вскоре после этого слово LEGO стало синонимом конструктора из пластмассовых кубиков.*

Слово LEGO появилось в результате сокращения фразы на датском LEG GODT, что переводится «играть хорошо». Уже в дальнейшем выяснилось, что в переводе с латинского оно означает «складываю, собираю вместе».

*Венгриядағы LEGO-дан жасалған мұнара
Башня в Венгрии из LEGO*

LEGO-дан салынған ең үлкен нысан – «Жұлдызды соғыстар» фантастикалық дастанындағы жойғыш ұшақ. Оны жасау үшін 4 ай қажырлы еңбек пен 5 миллион 300 мың текше қажет болды!

2007 жылы әртүрлі елдегі адамдар биіктігі 2,5 м, салмағы 30 кг болатын үлкен LEGO-ларды таба бастады. Олардың кеудесінде «Сіздерден артық шынайы емес» деген жазу болған. Мұндай алғашқы фигура Голландиядан табылды. Бұл фигураларды лақап аты *Ego Leonard* деген дат суретшісі жасаған деп есептеледі. Әрине, бұл шын есімі емес: егер алғашқы 4 әріптің орындарын ауыстырса, LEGO сөзі шығады. Оның мұны неліктен және не үшін істейтінін ешкім білмейді. LEGO компаниясына келетін болсақ, ол осы фигураларды жасауға қатысқанын жоққа шығарады.

Әрине, біз LEGO тарихындағы барлық қадам туралы айтқан жоқпыз. Барлығы бірінші рет болады және заманауи құрылымдаушыда қолданылатын элементтердің кез келгенін біреу ойлап тапты, біреу жетілдірді, біреу өзгертті.

стикковые человечки были придуманы только спустя 30 лет после появления первых кубиков LEGO в 1978 г.!

Самой первой мини-фигуркой стал человечек в черном костюме полицейского и белой шляпе. В дальнейшем появлялось все больше разных мини-фигурок, но в течение 11 лет все они выпускались с одинаковыми лицами – две точки вместо глаз и улыбка. Только в 1989 г. кому-то пришла идея создавать лица, выражающие эмоции. С того времени было выпущено более 4 миллиардов мини-фигурок!

Если взять кубики LEGO, выпущенные в 1958 г., и попробовать соединить их с современными деталями, то они легко сцепятся между собой. И все потому, что компания использует универсальные шаблоны. Это значит, что, несмотря на то, что все кубики различаются по размеру, внешнему виду и цвету, они все совместимы между собой. Даже детали из серии LEGO DUPLO, которые в несколько раз больше обычных, можно легко соединять со стандартными деталями.

Конструкторы LEGO используют не только для создания, например, игрушечных самолетов или танков, но и при строительстве различных сооружений. Так, в 2014 г. в Венгрии из LEGO была построена башня высотой 34 м.

В 2007 г. люди в разных странах стали находить огромные фигуры LEGO-человечков, высота которых 2,5 м, а вес 30 кг. На груди человечков было написано: «Не реальнее, чем вы». Первую подобную фигуру выбросило на берег в Голландии. Считается, что эти фигуры были созданы датским художником, который скрывается под именем *Ego Leonard*. Конечно, это имя не настоящее: если взять первые 4 буквы и поменять их местами, то получится LEGO. Никто не знает, почему и зачем он это делает. Что касается компании LEGO, то она отрицает свою причастность к созданию этих фигур.

Конечно, мы рассказали далеко не обо всех ступенях в истории LEGO. Все когда-либо было впервые, и любой из элементов, которые используются в современных конструкторах, кто-то изобрел, кто-то усовершенствовал, кто-то видоизменил.

Сегодня во Вселенной LEGO – десятки миров, сотни наборов, тысячи

ИНТЕРНЕТ ӘРҚАШАН ДОС БОЛА МА? ВСЕГДА ЛИ ИНТЕРНЕТ ДРУГ?

Бүгінгі таңда LEGO әлемінде ондаған әлем, жүздеген жиынтық, мыңдаған кейіпкер бар. Ойыншықтарға сәтті кинофильмдер сериясы қосылды (қуыршақ анимациясы), атап айтқанда, мейірімді және тапқыр «Лего фильм: Бэтмен» фильмі жақсы көрсетілім жинады.

Әлемде секунд сайын жеті LEGO жиынтығы сатылады. Дат жиынтығы тіпті ғарышқа да барды: 2011 жылы ғарышкерлер өздерімен бірге халықаралық ғарыш станциясына 13 жиынтық апарды.

LEGO тарихы жалғасуда, жаңа сериалар, жиынтықтар, кейіпкерлер пайда болуда...

Сейчас LEGO является самым крупным производителем игрушек в мире. Начиная с 1985 г. компания произвела 560 миллиардов (!) кирпичиков. Если разделить это количество на всех жителей Земли, то каждому достанется по 78 деталек.

персонажей. К игрушкам прибавилась успешная серия кинофильмов (кукольной анимации), в частности, отлично прошел в прокате «Лего Фильм: Бэтмен», добрый и остроумный в то же время.

Каждую секунду в мире продается семь комплектов LEGO. Датские наборы побывали даже в космосе: в 2011 г. астронавты захватили 13 комплектов на Международную космическую станцию.

LEGO-история продолжается, появляются все новые и новые серии, наборы, персонажи...

Самым большим объектом, построенным из LEGO, является боевой истребитель из культовой фантастической саги «Звездные войны». На его создание ушло 4 месяца кропотливой работы и 5 миллионов 300 тысяч кубиков!

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК: ӨЗІҢІЗДІ ИНТЕРНЕТТЕГІ АЛАЯҚТЫҚ ТҮРЛЕРІНЕН ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ

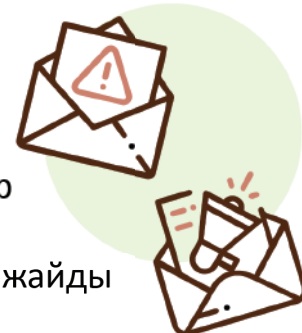
САЙТАР МЕН ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ ШЫНАЙЫЛЫҒЫН ТЕКСЕРУ

- ▶ Әрқашан сайттың URL мекенжайын біртүрлі таңбалар немесе тақырыптағы қателердің болуына байланысты тексеріңіз (мысалы, google.com-ның орнына g00gle.com).
- ▶ Онлайн- сатып алу және басқа қызметтер үшін тек ресми веб-сайттарды немесе қолданбаларды пайдаланыңыз.
- ▶ Сайттың SSL сертификатымен қорғалғанына көз жеткізіңіз (сайт мекенжайы http емес, https-тен басталуы керек).

ЖЕКЕ АҚПАРАТПЕН БӨЛІСПЕҢІЗ

- ▶ Ешқашан жеке деректеріңізді, парольдеріңізді немесе банктік деректемелеріңізді шифрланбаған арналар (хабарламалар, электрондық пошталар, әлеуметтік желілер) арқылы жібермеңіз.
- ▶ Интернеттегі формаларды толтырған кезде және бейтаныс сайттарда өз деректеріңізді бергенде абай болыңыз.

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ХАТТАРҒА ҚАТЫСТЫ САҚТЫҚ ТАНЫТУ

- ▶ Күдікті хаттарды немесе тіркемелерді ашпаңыз, әсіресе олар белгісіз жіберушілерден болса.
- ▶ Жіберушінің дұрыс тізімделгенін тексеріңіз: алаяқтар мекенжайды белгілі компанияларға ұқсатып, бұрмалауы мүмкін.
- ▶ Фишингтік хаттар сіздің жеке ақпаратыңызды сұрауы мүмкін: ешқашан мұндай сілтемелерге өтпеңіз және деректеріңізді енгізбеңіз.

КҮРДЕЛІ ПАРОЛЬДЕРДІ ҚОЛДАНУ

- ▶ Әр есептік жазба үшін күрделі және ерекше құпия сөздерді ойлап табыңыз. Әріптер, сандар және таңбалар тіркесімін пайдаланыңыз.
- ▶ Бірнеше қызмет үшін бірдей құпия сөзді пайдаланбаңыз.
- ▶ Барлық аккаунттарда екі факторлы аутентификацияны (2FA) іске қосыңыз.

ОНЛАЙН-САТЫП АЛУЛАРДАН САҚ БОЛЫҢЫЗ

- ▶ Өнімді тек беделді, дәлелденген платформалардан сатып алыңыз.
- ▶ Қымбат тауарлардың күдікті төмен бағасынан аулақ болыңыз – бұл көбінесе алаяқтықты көрсетеді.
- ▶ Сатушылар туралы пікірлерді тексеріңіз және олардың жалған емес екеніне көз жеткізіңіз.

БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНТЕРНЕТЕ

КАК ЗАЩИТИТЬ СЕБЯ ОТ РАЗЛИЧНЫХ ТИПОВ ИНТЕРНЕТ-МОШЕННИЧЕСТВА?

ПРОВЕРКА ПОДЛИННОСТИ САЙТОВ И СЕРВИСОВ

- ▶ Всегда проверяйте URL сайта на наличие странных символов или ошибок в названии (например, g00gle.com вместо google.com).
- ▶ Используйте только официальные веб-сайты или приложения для онлайн-покупок и других сервисов.
- ▶ Убедитесь, что сайт защищен SSL-сертификатом (адрес сайта должен начинаться с https, а не http).

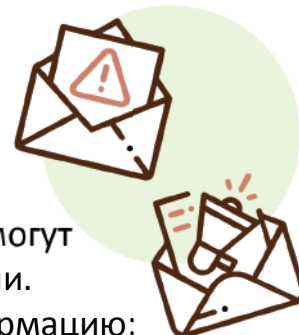

НЕ ДЕЛИТЕСЬ ЛИЧНОЙ ИНФОРМАЦИЕЙ

- ▶ Никогда не передавайте свои персональные данные, пароли или банковские реквизиты через незашифрованные каналы (сообщения, электронные письма, социальные сети).
- ▶ Будьте осторожны при заполнении онлайн-форм и предоставлении своих данных на незнакомых сайтах.

ОСТОРОЖНОСТЬ С ЭЛЕКТРОННЫМИ ПИСЬМАМИ

- ▶ Не открывайте подозрительные письма или вложения, особенно если они пришли от неизвестных отправителей.
- ▶ Проверьте, правильно ли указан отправитель: мошенники могут подделать адрес, делая его похожим на известные компании.
- ▶ Фишинговые письма могут запрашивать вашу личную информацию: никогда не переходите по таким ссылкам и не вводите свои данные.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЛОЖНЫХ ПАРОЛЕЙ

- ▶ Придумывайте сложные и уникальные пароли для каждого аккаунта.
- ▶ Используйте комбинацию букв, цифр и символов.
- ▶ Не используйте один и тот же пароль для нескольких сервисов.
- ▶ Активируйте двухфакторную аутентификацию (2FA) на всех возможных аккаунтах.

ОСТОРОЖНОСТЬ С ОНЛАЙН-ПОКУПКАМИ

- ▶ Покупайте товары только на проверенных платформах с хорошей репутацией.
- ▶ Избегайте подозрительно низких цен на дорогие товары – это часто указывает на мошенничество.
- ▶ Проверяйте отзывы о продавцах и следите за тем, чтобы они не были поддельными.

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК: ӨЗІҢІЗДІ ИНТЕРНЕТТЕГІ АЛАЯҚТЫҚ ТҮРЛЕРІНЕН ҚАЛАЙ ҚОРҒАУҒА БОЛАДЫ

БАҒДАРЛАМАЛЫҚ ЖАСАҚТАМАНЫ ЖАҢАРТУ

- ▶ Осалдықтар арқылы бұзу қаупін азайту үшін антивирустық бағдарламаларды, браузерлерді және операциялық жүйелерді үнемі жаңартып отырыңыз.
- ▶ Мобильді құрылғылар мен компьютерлердегі қауіпсіздік жаңартуларына назар аударыңыз.

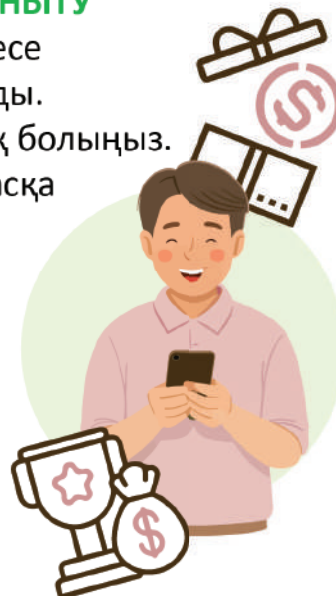
ҚОҒАМДЫҚ ЖЕЛІЛЕРДЕ VPN ПАЙДАЛАНУ

- ▶ Қоғамдық Wi-Fi желілеріне қосылған кезде әрқашан деректерді шифрлау үшін VPN-ді пайдаланыңыз.
- ▶ Ашық желілерде жеке немесе қаржылық деректерді қорғаусыз енгізуден аулақ болыңыз.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ҰСЫНЫСТАРҒА ҚАТЫСТЫ САҚТЫҚ ТАНЫТУ

- ▶ Алаяқтар көбінесе жалған инвестициялық жобалар немесе криптовалюта схемалары арқылы жылдам пайда ұсынады. «Кепілдендірілген пайда» туралы кез келген уәдеден сақ болыңыз.
- ▶ Компанияны немесе жобаны ресми дереккөздер мен басқа пайдаланушылардың пікірлері арқылы тексеріңіз.

«ҰТЫСТАРҒА» НЕМЕСЕ «СЫЙАҚЫЛАРҒА» СЕНБЕҢІЗ

- ▶ Егер сізге күтпеген пайда немесе үлкен сыйақы туралы хабарлама келсе, бұл алаяқтық болуы мүмкін. Алаяқтар ұтысты алу үшін «салықтарды» немесе басқа «алымдарды» төлеуді талап етуі мүмкін.

КҮДІКТІ ӘРЕКЕТ ТУРАЛЫ ХАБАРЛАМА

- ▶ Егер сіз алаяқтарға тап болсаңыз, бұл туралы тиісті қызметтерге хабарлаңыз. Елге байланысты бұл қаржылық реттеушілер, киберқылмыспен күресу қызметтері немесе алаяқтық орын алған платформаны қолдау болуы мүмкін.

**БҰЛ ЧЕК-ПАРАҒЫ СІЗГЕ ӨЗІҢІЗДІ
ИНТЕРНЕТТЕ ҚАУІПСІЗ СЕЗІНУГЕ ЖӘНЕ АЛАЯҚТАРДЫ
ТАНУҒА КӨМЕКТЕСЕДІ.**

БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНТЕРНЕТЕ

КАК ЗАЩИТИТЬ СЕБЯ ОТ РАЗЛИЧНЫХ ТИПОВ ИНТЕРНЕТ-МОШЕННИЧЕСТВА?

ОБНОВЛЕНИЕ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

- ▶ Регулярно обновляйте антивирусное ПО, браузеры и операционные системы, чтобы минимизировать риски взломов через уязвимости.
- ▶ Не игнорируйте обновления безопасности на мобильных устройствах и компьютерах.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ VPN В ПУБЛИЧНЫХ СЕТЯХ

- ▶ При подключении к общественным Wi-Fi-сетям всегда используйте VPN для шифрования своих данных.
- ▶ Избегайте вводить персональные или финансовые данные в открытых сетях без защиты.

ОСТОРОЖНОСТЬ С ИНВЕСТИЦИОННЫМИ ПРЕДЛОЖЕНИЯМИ

- ▶ Мошенники часто предлагают быструю прибыль через фальшивые инвестиционные проекты или криптовалютные схемы. Будьте осторожны с любыми обещаниями «гарантированной прибыли».
- ▶ Проверьте компанию или проект через официальные источники и отзывы других пользователей.

НЕ ВЕРЬТЕ «ВЫИГРЫШАМ» ИЛИ «ВОЗНАГРАЖДЕНИЯМ»

- ▶ Если вам пришло сообщение о неожиданном выигрыше или большом вознаграждении, это, скорее всего, мошенничество. Мошенники могут требовать оплату «налогов» или других «сборов» для получения выигрыша.

СООБЩЕНИЕ О ПОДОЗРИТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ

- ▶ Если вы столкнулись с мошенниками, сообщите об этом в соответствующие службы. В зависимости от страны это могут быть финансовые регуляторы, службы по борьбе с киберпреступностью или поддержка платформы, на которой произошло мошенничество.

**ЭТОТ ЧЕК-ЛИСТ ПОМОЖЕТ ВАМ
ОСТАВАТЬСЯ ЗАЩИЩЕННЫМ В ИНТЕРНЕТЕ
И РАСПОЗНАВАТЬ МОШЕННИКОВ.**

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК: ҚАУІПТІ ОЙЫНДАР

БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРДІ ОҚЫТУ

- ▶ Интернеттегі барлық ойындар қауіпсіз емес екенін және кейбіреулері адамның денсаулығына, тіпті өміріне зиян тигізуі мүмкін екенін түсіндіріңіз.
- ▶ Қауіпсіз ойындарды қауіпті ойындардан ажыратуға үйретіңіз, манипуляция мен психологиялық қысымға байланысты ықтимал қауіптер туралы сөйлесіңіз.

ИНТЕРНЕТТЕГІ БЕЛСЕНДІЛІКТІ БАҚЫЛАУ

- ▶ Баланың қандай ойындарды жүктеп, қайсысын ойнайтынын үнемі тексеріп отырыңыз.
- ▶ Қауіпті ойындарға қатысуы мүмкін әлеуметтік желілерде және онлайн- чаттардағы баланың белсенділігін бақылаңыз.
- ▶ Қажет емес контентке кіруді шектеу үшін құрылғыларда ата-ана бақылауын орнатыңыз.

ҚАУІПТІ ОЙЫНДАРҒА ҚАТЫСУ БЕЛГІЛЕРІН ТАНУ

- ▶ Егер баланың мінез-құлқы айтарлықтай өзгерсе, ол тұйық, агрессивті болса, белгісіз себептермен денесінде көгерген іздер пайда болса, жарақат алса, оған назар аударыңыз.
- ▶ Бала ақпаратпен бөліскісі келмейтіні, жаңа достардың пайда болуы немесе құпия әңгімелер де алаңдатарлық белгілер болуы мүмкін.

ТҰРАҚТЫ ӘҢГІМЕЛЕР

- ▶ Балаңызбен ашық диалог жүргізіңіз, оның интернет қызметі мен қызығушылықтарын талқылаңыз.
- ▶ Оны интернетте біреу қорқытса немесе манипуляция жасаса, бала сізге кез келген жағдайда сене алатынын білетініне көз жеткізіңіз.

ҚАУІПТІ ОЙЫНДАРДЫҢ АНЫҚТАМАСЫ

- ▶ Баланы қауіпті ойындарға немесе өзін-өзі бұзатын әрекеттерді жасауға итермелеу челлендждер ретінде жасырылуы мүмкін екенін түсіндіріңіз.
- ▶ «Көк кит», «Момо» және т.б. ойындар қауіпті және ауыр зардаптарға, соның ішінде жарақатқа, тіпті өлімге әкелуі мүмкін екенін хабарлаңыз.

БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНТЕРНЕТЕ

ОПАСНЫЕ ИГРЫ

ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ

- ▶ Объясните, что не все игры в интернете безопасны, и что некоторые могут наносить вред здоровью и даже жизни человека.
- ▶ Научите отличать безопасные игры от опасных, расскажите о возможных рисках, связанных с манипуляциями и психологическим давлением.

КОНТРОЛЬ АКТИВНОСТИ В ИНТЕРНЕТЕ

- ▶ Регулярно проверяйте, какие игры ребенок устанавливает и в какие играет.
- ▶ Следите за активностью ребенка в социальных сетях и онлайн-чатах, где может происходить вовлечение в опасные игры.
- ▶ Установите родительский контроль на устройствах для ограничения доступа к нежелательному контенту.

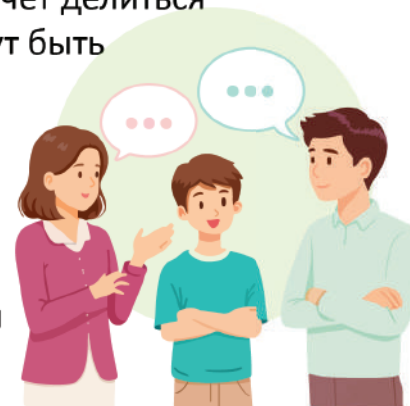
РАСПОЗНАВАНИЕ ПРИЗНАКОВ ВОВЛЕЧЕНИЯ В ОПАСНЫЕ ИГРЫ

- ▶ Обратите внимание, если ребенок заметно изменяет поведение, становится более замкнутым, агрессивным, либо у него появляются синяки или травмы непонятного происхождения.
- ▶ Появление новых друзей, с которыми ребенок не хочет делиться информацией, или секретные разговоры также могут быть тревожными знаками.

РЕГУЛЯРНЫЕ БЕСЕДЫ

- ▶ Поддерживайте открытый диалог с ребенком,
- ▶ обсуждайте его интернет-деятельность и интересы. Убедитесь, что ребенок знает, что может довериться вам в любой ситуации, если кто-то в интернете будет угрожать или манипулировать им.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОПАСНЫХ ИГР

- ▶ Объясните ребенку, что опасные игры могут маскироваться под вызовы или челленджи, которые подталкивают к выполнению рискованных или саморазрушительных действий.
- ▶ Сообщите, что такие игры, как «Синий кит», «Момо» и др. опасны и могут приводить к серьезным последствиям, включая травмы и даже смерть.

ИНТЕРНЕТТЕГІ ҚАУІПСІЗДІК: ҚАУІПТІ ОЙЫНДАР

ПСИХОЭМОЦИОНАЛДЫ ЖАҒДАЙ МОНИТОРИНГІ

- ▶ Егер сіз баланың көңіл-күйінің болмауын, мазасыздығын немесе алыстап бара жатқанын байқасаңыз, онымен ықтимал себептерді және оның интернет-белсенділігін талқылаңыз.
- ▶ Ұйқы, тамақтану немесе оқу үлгерімінің өзгеруіне назар аударыңыз.

САЛДАРЫ ТУРАЛЫ ХАБАРДАР ЕТУ

- ▶ Балаңыз мұндай жағдайлардың ауырлығын түсінуі үшін қауіпті ойындарға қатысудың қайғылы салдары бар нақты жағдайларды талқылаңыз.
- ▶ Баланың мұндай ойындарда қауіпті тапсырмаларды орындауы денсаулығына зиян тигізетінін және өміріне қауіп төндіретінін түсінетініне көз жеткізіңіз.

МЕКТЕП ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІН ХАБАРДАР ЕТУ

- ▶ Егер сіз баланың қауіпті ойындарға қатысуы туралы білсеңіз, мектепке хабарласыңыз, сонда әкімшілік пен психологтер баланы қолдап, басқа оқушылармен түсіндіру жұмыстарын жүргізе алады.

ҚҰПИЯЛЫЛЫҚ ЕРЕЖЕЛЕРІН САҚТАУ

- ▶ Балаңызға аты-жөні, мекенжайы, телефон нөмірі немесе есептік жазбаларға кіру сияқты жеке деректерді желіде жарияламауға үйретіңіз. Бұл әлеуметтік медиа арқылы қауіпті ойындарға араласпауға көмектеседі.

ШҰҒЫЛ ШАРАЛАРДЫ БІЛУ

- ▶ Балаңызға интернетте қысым немесе қауіп төнген жағдайда ата-анасынан, мұғалімдерінен немесе мамандардан әрдайым көмек сұрай алатындығын түсіндіріңіз.
- ▶ Бала қауіпті жағдай туындағанда кімге жүгіну керектігін білуі үшін, шұғыл байланыс телефондарының тізімін беріңіз.

**БҰЛ ҚАРАПАЙЫМ, БІРАҚ МАҢЫЗДЫ ҚАДАМДАР СІЗДІҢ
БАЛАҢЫЗДЫҢ ЦИФРЛЫҚ КЕҢІСТІКТЕГІ ҚАУІПСІЗДІГІН
ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚАУІПТІ
ОНЛАЙН-ОЙЫНДАРҒА ҚАТЫСУДАН ҚОРҒАЙДЫ.**

БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНТЕРНЕТЕ

ОПАСНЫЕ ИГРЫ

МОНИТОРИНГ ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ

- ▶ Если вы замечаете, что ребенок становится угрюмым, тревожным или отстраненным, обсудите с ним возможные причины и поинтересуйтесь его интернет-активностью.
- ▶ Обратите внимание на изменения в режиме сна, питания или учебной успеваемости.

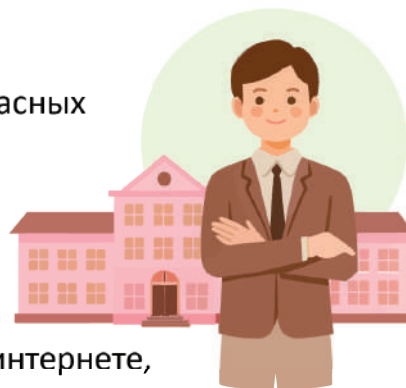

ИНФОРМИРОВАНИЕ О ПОСЛЕДСТВИЯХ

- ▶ Обсудите реальные случаи с трагическими последствиями участия в опасных играх, чтобы ребенок понимал серьезность таких ситуаций.
- ▶ Убедитесь, что ребенок осознает, что выполнение рискованных заданий в таких играх может повредить его здоровью и даже угрожать жизни.

УВЕДОМЛЕНИЕ ПЕРСОНАЛА ШКОЛЫ

- ▶ Если вы узнали о возможном участии ребенка в опасных играх, свяжитесь со школой, чтобы администрация и психологи могли поддержать ребенка и провести разъяснительную работу с другими учениками.

СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВИЛ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ

- ▶ Обучите ребенка не раскрывать личные данные в интернете, такие как имя, адрес, номер телефона или доступ к учетным записям. Это поможет избежать вовлечения в опасные игры через социальные сети.

ЗНАНИЕ ЭКСТРЕННЫХ МЕР

- ▶ Объясните ребенку, что он всегда может обратиться за помощью к родителям, учителям или специалистам, если почувствует давление или угрозы в интернете.
- ▶ Установите список экстренных контактов, чтобы ребенок знал, к кому обращаться в случае возникновения опасной ситуации.

**ЭТИ ПРОСТЫЕ, НО ВАЖНЫЕ ШАГИ ПОМОГУТ
ОБЕСПЕЧИТЬ БЕЗОПАСНОСТЬ ВАШЕГО РЕБЕНКА
В ЦИФРОВОМ ПРОСТРАНСТВЕ И ЗАЩИТИТЬ ЕГО
ОТ УЧАСТИЯ В ОПАСНЫХ ОНЛАЙН-ИГРАХ.**

**ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ /
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ
РЕДАКТОР** Е. Н. Иманғалиев

**РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС /
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ**

Е. Н. Сакенова
И. М. Самсаев
Р. Ф. Кудрякова
Г. К. Калиева
И. В. Калачева
М. К. Таипова
Г. У. Сағимбаева
А. М. Саликова
Г. Б. Омарова
Б. Ш. Алиев
В. В. Шахгулари

**ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ /
ДИЗАЙН И ВЕРСТКА**

А. М. Саликова
Т. В. Васько
Фото freepik.com

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОР

Е. М. Песина

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:

Қазақстан Республикасы, Z05X4M9,
Астана қ., Есіл ауданы, Мәңгілік ел
даңғылы, 8/2 ғимарат
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты» КеАҚ

АДРЕС РЕДАКЦИИ:

Республика Казахстан, Z05X4M9,
г. Астана, район Есиль, пр. Мәңгілік ел,
здание 8/2
НАО «Национальный научно-
практический институт благополучия
детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ

«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты» КеАҚ

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА

НАО «Национальный научно-
практический институт благополучия
детей «ӨРКЕН»

**ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ
ЖИІЛІГІ**

Ай сайын

**ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА
ЖУРНАЛА**

Ежемесячный

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
комитетінің 2024 жылғы 15 наурызда
берген № KZ52VPY00089109 тіркеу
күәлігі

Регистрационное свидетельство
№ KZ52VPY00089109 от 15 марта
2024 года выдано Комитетом
информации Министерства культуры
и информации Республики Казахстан.

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың
сенімділігі үшін материал авторлары
жауапты.

За точность фактов и достоверность
информации ответственность несут
авторы материалов.